CİLT : 16 MART 1968 SAYI : 190

yeni ufuklar

YENİ UFUKLAR : Aylık Sanat, Düşünce Dergisi. Sahibi : MİHRİNNİSA GÜNYOL. Yazı İşlerini Yöneten : OĞUZ ARIKANLI. Yönetim yeri : Boyacı Ahmet So. Nuribey Han, 208. Çemberlitaş, İst. Tel. : 27 49 74. Yazışma ve Havale adresi : P. K. 1034, Galata - İst. Bu sayıyı hazırlayan : VEDAT GÜNYOL. Yıllık abonesi : 16, altı aylığı : 9 TL. İlân : kapakta santimi 50, sayfalarda 25 TL. Gün Basımevi, İst.

YIL : 1968 YENİ SAYI : 190

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜNCE DERGİSİ

Kurucusu :

ORHAN BURİAN

Gönüllü Yargıç, Gönüllü Hekim ve Keşiş

La Fontaine

Üç evliya varmış, üçü de cennet peşinde;
Fikirleri, zikirleri, hedefleri bir;
Ama ayrı ayrı yollar seçmişler;
Eh bütün yollar Roma'ya gider.
Birine dâvalıların halleri dokunmuş
İşi uzatan, çıkmaza sokan mahkemelerde.
Parasız pulsuz yargıçlık yaparım demiş,
Dünya malında gözü yokmuş nasıl olsa.
Kanunlar kondu konalı insan ömrünün
Mahkemelerde geçiyor yarısı.
Ne yarısı, dörtte üçü, çok kez de hepsi.
Bizimki dâvacıları barıştırarak
Önüne geçeceğini sanmış bu çılgınlığın.
İkinci evliya hastaneleri seçmiş.
Aferin derim; çükü hastayı ferahlatmak
Hayırseverliğin en iyisidir bence.
Eski zaman hastaları da

Her zamanın hastaları gibi olduğundan,
Bizim evliya çok çekmiş dert dinlemekten.
Kimi ağlar, kimi kızar, kimi yakınır:
«Şuna buna nasıl bakıyor baksanız a:
Onlar dostları çünkü; bizler tü kaka.»
Bunlar hiç kalırmış,
Dâvacıları uzlaştırmak isteyen
Yargıç evliyanın çektikleri yanında:
Kimse memnun değilmiş hiç bir yargıdan:
Her iki taraf da çatıyormuş ona.
Adalet terazisi
Payına razı etmiyormuş kimseyi.
Yargıç sinirlenmiş dır dır edenlere
Gitmiş hastaneye
Dert yanmış öteki evliyaya.
O evliya da canından bezmiş olduğu için
Gel bırakalım bu işleri de
Gidip ormanlarda yaşayalım demişler;
Hastalardan, dâvacılardan uzakta.
Sarp kayalıkların dibinde
Ter temiz bır kaynağın yanı başında.
Öyle ıssız bir yere gitmişler ki
Ne gün ışığı girermiş içine, ne rüzgâr.
İşte orda üçüncü evliyaya raslamış
Ve bir öğüt istemişler ondan
Keşiş yoldaşları demiş ki:
İnsan öğütü kendi kendine vermeli.
Derdinizi sizden iyi kim anlar?
Yüce Varlığın her ölümlüden istediği
Kendi kendini tanımasıdır en önce.
Kendinizi şehirde tanıdınız siz,
Oysa yalnız sakin yerlerde olur bu iş.

Başka yerde kendini aramak büyük hata.
Bulanık suda ne görebilir insan?
Şu kaynağı allak bullak etsek ne olur?
— Kendimizi göremeyiz elbet içinde:
Öyle yoğun bir bulut olur ki çamur,
Suyun billûr aynalığı yok olur.
Evet, kardeşlerim, bırakın durulsun sular,
O zaman görürsünüz içinde kendinizi.
Issız yerlerde kalın
İçinizi daha iyi seyretmek için.
İki dost inanıp uymuşlar bu güzel öğüde.

Ama demek değildir ki bu
Kimse bir görev yüklenmiyecek.
Madem mahkemelere düşüyor,
Ölüyor, hastalanıyor insan,
Hekimler, avukatlar olacak ne yapsan.
Tanrıya şükür, yoksun kalacak değiliz
Her iki görevin yardımlarından:
Şeref ve kazanç sağladıkça bu işler
Korkmayın, başımızdan eksik olmazlar.
Ne var ki bu görevlerde çalışırken insan
Kendini adam etmeyi unutuyor çok zaman.
Ey halkın hizmetinde çalışanlar,
Kodamanlar, kırallar, bakanlar,
Sizler ki ne bulanık sular
Ne umulmadık belâlar içindesiniz,
Sizler ki mutsuz oldunuz mu düşer,
Mutlu oldunuz mu da bozulursunuz,
Sizler görmüyorsunuz kendi kendinizi,
Ne kendinizi, ne de hiç kimseyi.
Arada bir kendinize gelir gibi olsanız

Bir dalkavuk gelir bulandırır suyu apansız.

Bu kitabı bu dersle bitirelim,
Gelecek yüzyıllara yararlı olsun diyelim.
Kırallara sunarken bunu
Sorarım akıllı kişilere, kitabımı
Neyle bitirsem daha iyi olurdu?

(Çeviren: S. Eyuboğlu)

o

Çeviri Romanlar

Samim Kocagöz

1966 ve 1967 yıllarında hesabını güç aklımızda tutabileceğimiz sayıda dilimize, birçok roman çevirildi. Bu çevirilerin çoğu piyasaya sürülen gereksiz kitaplar. Ama ne değin çok kitap çevrilirse o değin edebiyatımız için yararlıdır. Edebiyat sayılmıyacak kitaplar bir yana elbette... Çevirilen kitapların arasında en az yirmi yıldan beri Türk okurunun adını duyduğu fakat okuma olanağını bulamadığı kitaplar var: 'La Chute de Paris' gibi. Bu kitabın adını Fransızca olarak kapağına da yazmışlar. Gerek bizde olsun, gerekse batıda olsun bütün okurlar, İlya Ehrenburg'un bu kitabını Fransa ile sıkı sıkıya bağlı sayarlar haklı olarak. Ben, biraz daha ileri giderek diyeceğim ki, yazarı da çok sıkı bağlarla Fransa'ya bağlıdır. Bu konudaki düşüncelerimi biraz sonra açıklamaya bırakarak, son çeviriler üzerindeki söyleyeceklerimi önce, genel olarak söylemek isterim: Yabancı dillerden Türkçe'ye çeviriler yapan imzalar deyince, ilk akla gelen Gazap Üzümleri'nin çeviricisi Rasim Gürhan, Rus edebiyatının çeviricisi Hasan Âli Ediz geliyor. Gürhan, usta bir İngilizceden -daha doğrusu, daha zoru, Amerikancadan- çevirici. Hem İngilizceyi hem de Türkçeyi titiz bir çalışkanlıkla ele alıyor. Rusçadan çeviriler yapan, bu işi yıllardır bir uzman titizliği içinde başaran Ediz için de Gürhan için söylediklerimiz elbette geçerlidir. Fransız dilinden yapılan çevirilerde Sabahattin Eyuboğlu ve Vedat Günyol büyük başarı gösteriyorlar. Ne yazık ki çalışmalarının ağırlığını roman türünden başka türlere veriyorlar. Neden ne yazık ki denecek? Fransız roma-

nının, hele bugünkü romanının düzenli çevirilerle Ataç'dan sonra, Ataç'ı aratmayan yürütücüsü olabilirler. Ama yaptıkları çeviriler de yapılması gerekli, çok önemli çeviriler. Eyuboğlu'nun ve Günyol'un çevirilerdeki Türkçeleri, imrenilecek bir Türkçedir. Bu çeviricilerin dışında kalanlar -şu aklıma gelivermeyenler de vardır- çoğu dikkatsiz, çala kalem çeviriyapan imzalardır. Hele Rusça bir kitabı İngilizce çevirisinden, İngilizce bir kitabı da Fransızcasından Türkçeye aktarmak, tavşanın suyunun suyu oluyor. Hele bir de aceleye gelirse, okunması çetrefil bir kitap ortaya çıkıyor. Örneğin Tektaş Ağaoğlu'nun'Ve Durgun Akardı Don' çevirisi gibi. Hem Rusça aslından çevrilemedi, İngilizcesinden çevirildi bu kitap, hem de çalakalem. Yine bir örnek: Burhan Arpad, aslından, Almancadan, son iki yılda bir hayli kitap çevirdi. Arpad'ın telif eserlerindeki o güzelim Türkçeyi, bu çevirilerinde koydunsa bul. Bir, nedense Zweig'a sevgisi olacak ki, onun çevirilerine özeniyor. Eski Remarque çevirileri de öyle özenliydi ki.. Son çevirileri Arpad'ın elinde olmıyarak aceleye geliyor. Çok çevirmek zorunda. Bulgarca bilen bir çeviricimiz yok; Dimitır Dimov'un kitabını nasıl okuyacağız? İster istemez Arpad, bu kitabı Almancasından çevirmiş. Diyelim ki Türk okurları bilse bilse bir yabancı dil bilir. Yine diyelim ki bütün yabancı dildeki yayınları bu bildiği dilden izleyebilir. Ama buna paraca devlet kuvveti gerek. Yabancı dildeki kitaplar bize göre ateş pahasına. Çoğunlukla okur yabancı dil bilmez, bilse de izleyemez dünya edebiyatını. Çeviri zorunludur.

Bu yazımda çeviri üzerine tartışacak değilim. Çeviri romanlardan söz etmek, daha doğrusu bu romanların ilginçlerine dokunmak istiyorum.

1 — (Bir Avuç Böğürtlen), ya da SİLONE'nin savunması:

Varlık Yayınları arasında çıkan (1967) İgnazio Silo-

ne'nin bu kitabı, geçen yılın en ilginç çevirilerinden biridir. Nihal Önol, İtalyanca aslından çevirmiş. Çeviricinin ilk denemesi olsa gerek. Çünkü, Türkçesinde romanın bütünlüğünü ve kuruluşunu aksatan çetrefillik var. Yine de kitabı büyük bir ilgiyle okuyoruz. Çünkü Silone'nin Fontamara, Ekmek ve Şarap'ından sonra -hele 2. Dünya Savaşından sonra- kişisel durumunu ve tutumunu açıklıyor bu romanı. Silone, faşist İtalyadan yıllarca sürgün yaşadı. Fontamara'nın yazarını Musolini, bulsa, yakalasa, elbette bir kaşık suda boğabilirdi. Bu sürgünlük yetmiyormuş gibi, yazarı bağlı bulunduğu partisi de suçladı, afaroz etti. Partisiyle yazar arasındaki çekişmeyi pek, bütün ayrıntıları ile şimdi ansıyamıyacağım. Yalnız Silone'nin 'Biz, eski partililer!' diye konuştuğunu, yazdığını biliyorum. Bir Avuç Böğürtlen'i ikinci dünya savaşından sonra yazdığına göre, roman, basbayağı yazarın bir savunmasıdır. Anlaşıldığına göre partisiyle barışmamıştır henüz. Ya da eski günlerin bir hesaplaşması ve de partiye Silone'nin yeniden çatmasıdır savunmasiyle birlikte. Özet olarak, savunduğu fikir Silone'nin Bir Avuç Böğürtlen'de; faşist İtalya'da Komünist Partisi, bir direnme, bir baskıya karşı koyma gücüydü. Bu güç, güngünden geliştikçe, kendisi bir baskı, üyeleri arasında disiplin adına birtakım zorluklar, kişisel çekişmeler yaratan bir örgüt olmuştur. Romanın kahramanlarından Rocco, -biraz da Silone'nin kendisi gibi görünüyor- bu parti içi baskıya, tutarsızlığa isyan eder, partiden ayrılır. Kendisi gibi eski partili Martino da partililer tarafından kınanmaktadır. Romanın sounundu bu kişiler, partiden ayrılmakla birlikte, partiden ayrılmanın, inançlarından, ülkülerinden ayrılmak demek olmadığını ispatlarlar (elbette Silone'ye göre). Olayların bu yönü, İtalyanları ilgilendirir: Silone mi haklı, yoksa parti mi? Bu iş onların içişidir. Biz, sadece Silone'nin yazarlığa başladığı sıralar bağlan-

dığı ülküye, bu kitabında savunduğu gibi, her zaman bağlı kaldığını görmekle yetiniriz. Partisiyle Silone'nin anlaşmazlığında bir yargıya varacak İtalyanlar olsa gerek. Kitabı bize, Silone'nin sadece içtenliğine inanmamızı zorlıyor; o işin de günahı yine kendi boynuna demekle yetineceğiz. Romancı olarak Silone, ustalığını sürdürüyor bu kitabında.

2 — (Paris Düşerken, La Chute De Paris) Roman mı?

Attilâ Tokatlı'nın çevirdiği, 1967'de Sosyal Yayınlar arasında çıkan bu ünlü kitap, gerçekten -bence- Fransanın ikinci dünya savaşına sürüklenişini ve çöküşünü büyük bir ustalıkla yansıtıyor. 1930 sonrası Fransasının 1939 yılı savaşına girişine dek süre gelen iç çatışmalarını, olaylarını yazar, çok yakından izlemiş. Kokmuş burjuva politikasını Fransızların, çok yakından biliyor. İlya Ehrenburg'un yıllar yıllar boyunca Fransa'da gazeteci, haberci olarak oturduğunu, Sovyetler Birliği ile bağıntısının Fransız kültürü açısından ele alınması gerektiğini söyliyebiliriz. Yazarın başkaca bir romanını okumadım. Ama bu kitabına roman demek biraz zordur. Kişiler, olaylar, gerçek yönleriyle -belki kişilerin adları değişmiş, ya da birkaçı birleştirilmiş kişilerdir- olduğu gibi yansıtılmıştır. Romanlaştırılmak istenmiştir. Kapitalist, Fransayı parmağının ucunda çeviren, kapitalist düzenin yıkılmaması için çabalayan Jules Dessère'in, sürdürmek istediği dünya, Almanlar tarafından yıkılınca, -ki Almanlar da bu dünyayı sürdürmek istiyorlardı- intihar etmesi, Ehrenburg'un kitabını romanlaştırmak için kapitalistlerin de yurtseverliğini ortaya koymak ister tarafsız bir çabasını gösterir ki, bu olay roman ve romancı için kitabın içinde sırıtmaktadır. Ehrenburg, usta röportajcı olarak kalsaydı, romancılığa -bu kitabında- özenmeseydi, kahramanlarından Dessère'i rahatça Hitler'den Amerikaya kaçırabilirdi. Paris'in Düşüşü, bana Malaparte'nin Fransızcaya 'La Peau' adı ile çevrilen kitabını ansıtıyor.

Bu kitaba da roman deniyor ama değildir. İtalyanın faşistlerden temizlenmesini, Amerikalıların İtalyaya çıkışını anlatan büyük ustalıkla yazılmış bir röportajdır. Fransızca çevirisi 505 sayfa olan bu kitabın Varlık Yayınları arasında yanılmıyorsam, yıllarca önce bir 80 sayfalık özeti çıkmıştı. Parisin Düşüşü, açıkladığımız niteliği ile çok önemli ve ustaca yazılmış bir kitapdır. Zaten Ehrenburg'un yetişmesi, kültürü, yazarlığı, Sovyetler Birliğinin gerçeklerine eğilebilmekten çok, Fransanın kaynaşmasına, gerçeklerine bakmaya daha yatkındır. Yine de günahına girmeyelim: Sovyetler için neler yazdığını, rusça bilmediğimiz için, öğrenene dek beklemek zorundayız diyelim...

3 — DİMİTIR DİMOV'UN TÜTÜN'Ü. (SARI DÜNYA)

Ehrenburg'un kitabından sonra bir raslantı olarak hemen Dimitır Dimov'un, Burhan Arpad'ın Almanca çevirisinden Türkçeye aktardığı (1967) ve (Sarı Dünya) başlığı ile adlandırdığı kitabını okudum. Dimov, Andriç gibi usta bir Balkanlı yazar. Bulgaristan 2. Dünya Savaşına girerken, içinde bulunduğu çalkantı yıllarını ve savaş sonunda yaptığı devrimi, büyük bir başarı ile anlatmış. Hayret edilecek bir raslantı: Romanın kuruluşu ve olaylara bakışı, biraz yukarıda sözünü ettiğimiz Ehrenburg'un kitabına çok benziyor. Fransa ile Bulgaristanın içinde bulunduğu koşullar ayrı ayrı olmakla birlikte, Avrupanın burjuva sınıfının yapısı, eksik ya da fazla, tarihi gelişiminden ötürü çok birbirine benziyor. Bu sınıfın ve karşı halk eylemini yürüten devrimcilerin tutumu iki kitabın yapısında -ama ayrı ayrı kendine özgü koşullar içinde- bir çizgide yürüyor. Yalnız Ehrenburg, röportajcı; Dimov, romancı olarak kitabını yürütmüş. Bu savımızın en belirli örneğini verelim: Ehrenburg'un burjuva kapitalist tipi Dessère, bir röportaj havası içinde anlatıldığından, inti-

har ettiğinde, intiharının nedeni pek anlaşılamıyor; ya da inandırıcı olmıyor da, Dimov'un burjuva kapitalist uşağı tipi Kostov'un intiharı, romanın gelişen olayları içinde çok yerinde ve inandırıcı oluyor. Sarı Dünya ile Bulgaristanın savaş öncesi yapısını, kaynaşmasını, savaş sonunda devrime gidişini, savaş içindeki kendi savaşını, açık ve seçik olarak görebiliyoruz. Dimov, usta romancı. Balkanların en iyi romancılarından biri. Elbette bizim tanıyabildiklerimizin en iyilerinden.

4 — REMARQUE VE ÖTESİ.

Hayat Kıvılcımı, Ana Baba Günleri, Zafer Abidesi, İnsanları Seveceksin, en son yine Arpad'ın çevirisi Lizbon'da Gece gibi Erich Maria Remarque'ın İkinci Dünya Savaşı ile ilgili romanlarının yanında Alman ve Avusturya'lı yazarların bu savaşla ilgili birçok romanları var. Necatigil'in çevirdiği Böll'ün 'Ve O Hiç Bir Şey Demedi', yine Arpad'ın çevirisi Habeck'in 'Gece Yarısı Bir Gemi' gibi romanları. Birincisi bizim gerçeklerimize uymayan, anlayamıyacağımız bir davranışın romanı. (Babanın para için aynı şehirde aileden ayrı yaşaması gibi). İkincisi Hitler yönetiminde Avusturyalı olmanın ruh halini yansıtıyor. Belki yanılıyorum ama bu tür kitapların, romanların sayfaları arasında Remarque'ın parmakları dolaşıyor gibime geliyor. Bu tür romanların en başarılılarından birisi, iç yapı, ve kuruluş bakımından Remarque'ın havasından kopabileni, Anna Seghers'in TRANSİT adlı romanı. Fahir Onger Yayınları arasında 1967'de basılan bu kitap, yine Burhan Arpad'ın kalemiyle Türkçeye aktarılmış. Ama diyeceğim ki, Arpad, bu kitabın çevirisine Zwieg çevirileri değin özenmiş, iyi de etmiş. Kuruluşunda raslantılara çok yer vermesine karşın bu roman, yurtsuz kalanların,

faşizmden kaçanların serüvenini Remarque'dan değişik bir havada anlatmasını başarmış.

5 — VE BÜYÜK SHOLOKHOV!

1917 ihtilâlinin oluşumunun psikolojik nedenlerini, halkın psikolojik serüvenini, bu ihtilâle doğru adım adım yaklaşırken, arayacak olursak, Gorki'nin Çehov'un eserlerinde rahatça bulabiliriz. Eğer yine, 1917'nin başlangıç ve sonunu -1929'lara dek- arayacak, Sovyetler Birliğinin oluş ve kuruluşu serüvenini psikolojik -bilimsel değil, sanat eseri olarak- nedenini soracak olursak, karşımıza Sholokhov, Uyandırılmış Toprak, Don Kıyısında Hasat ve büyük romanı 'Ve Sakin Akardı Don,' eserleriyle çıkar. Şolohof'un -bizim imlâmızla- 'Uyandırılmış Toprak' adlı eserini daha 1938'de Mustafa Nihat'ın çevirisinden okumuştuk. İki cilt olarak tanıtılan, basılan bu romanın aslında iki cilt olduğunu sanmıyorum. Yayıncının işi olsa gerek. Uyandırılmış Toprak'ın ikinci, tamamlayıcı cildi aranacak olursa, 1965 yılına dek gelmek gerek. 'Don Kıyısında Hasat', Zeyyat Özalpsan imzasiyle dilimize çevrilmiş, Nobel Yayınları arasında çıkmıştır. Bu iki roman, düzenli, sovyet sorunlarını içinden kavrayan, ustaca yazılmış üstün eserlerdir. 'Ve Sakin Akardı Don' adlı dört ciltlik romanı Şolohof'un Nobel kazanınca, ticaret kaygısı ile Tektaş Ağaoğlu tarafından çalakalem, İngilizce çevirisinden Türkçeye aktarıldı. Ve Ağaoğlu Yayınevi çok acele, arka arkaya ciltleri bastı. Gönül isterdi ki, İngilizcesinden de olsa -Rusça aslından çevrilseydi çok çok daha iyi olurdu- Ağaoğlu bu romanın çevirisine iyice özensin, hiç olmazsa Türkçe deyimlere dikkat etsin. Olmadı, aceleye geldi. Ne diyelim büyük Şolohof'un kitabını, bataklık bir gölde açan nilüfer çiçeklerini seyreder gibi okuduk, seyrettik. Hiç yoktan buna da razı olduk. Çeviriyi böylesine yerdikten sonra elbette yan-

lışları göstermek zorundayız. Ama ne yazık ki elimizin altında bu kitabın ne Rusçası -Rusça bilmem zaten- ne İngilizcesi, ne de Fransızcası var. Yok da nasıl çeviriyi yeriyorsun denecek elbette: E, Türkçesini zor okursanız bir kitabın ne diyebilirsiniz? Ağaoğlu'nun dikkatsizliğine bir tek örnek vererek bu çevirinin kötülüğü sözünü kapamak isterim. Rusçası neyse, İngilizcesi ne olmuşsa, Türkçede, (Boka taş atma, kokmasın) diye bir deyim yoktur. Bu anlama gelen bir deyimi, Türkçeye, (Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar) diye çevirmek gerekirdi. (IV. cilt, sayfa, 276). İlk cildi 1965 yılında çıkan 'Ve Durgun Akardı Don' çevirisinin IV. cildi 1966 yılında tamamlandı. Ağaoğlu, bu kadar acaleci olmasaydı elbette -İngilizcesinden de- DON'u daha güzel bir Türkçe ile çevirebilirdi. Onun bu yeteneğini eski hikâyeciliğinden biliyoruz.

Romana gelince, çok kısa olarak yargımızı söyleyiverelim: Gogol'den bugüne gelen gerçekçi Rus edebiyatının, giderek Sovyetler Birliğindeki eski Rus Edebiyatı geleneğinin bir devamı, bir kilometre taşıdır. Şolohof'un çevrilen hikâyelerine gelince, bu hikâyeler (Mavi Bozkır, Yeditepe Yayınları, 1967, çev: Ülkü Tamer gibi) romanlarından çıkarılmış -yazarı çıkarmış elbette- parçalar izlenimini veriyor. Bildiğim hikâyeciliği değin Şolohof, romancılığından çok geride. Belki de kendini hikâyeden çok romana adamış bir yazar oluşundan ileri geliyor bu eksikliği.

1959 yılında dilimize çevrilen A. Soljenitsin'in İvan Denisoviç'in Bir Günü', S. Semanof'un 'Açlık Yılları' adlı romanları da Sovyet Edebiyatının güzel örneklerinden. Son günlerde çıkan ÇİMENTO'yu henüz okuyamadım.

Bu yazımla gözden geçirdiğimiz romanların ne eleştirisini yapmak, ne de çevirileri üstüne söz etmek istedim. Ama yine de bazı diyeceklerim vardı.

Bu Yol Çıkar Yol Değil

Ferit Celâl Güven

Geçen ay Vietnam'daki savaşlar iyiden iyiye kızıştı. Viet-kong'ların Amerikalıların canevlerine dek saldırıları, yalnız Amerikalıları değil, dünyayı da bir ürküntüye düşürdü. Bu adamlar, demir, ateş, zehirli gaz nedir tınmadan dizi dizi ölüyorlar; sokaklar döğüşenlerden başka çocuk, kadın ölüleriyle yığın yığın. Bu ara bir çok görünüşlere de tanık oluyoruz.

Öfkesi başına vurmuş bir polis şefi, eline geçirdiği yalın ayak, giysileri param parça, elleri arkasına bağlı genç bir Vietkonglunun şakağına tabancasının namlusunu dayamış, parmağı tetikte. Gencin yüzü kasılmış, biraz sonra kafasına saplanacak kurşunun acı duygusuyla, dünyanın en dramatik bir tablosunu canlandırıyor. Bu fotoğrafa, yüzde yüz bir Amerikalı tutkunu, yada bir Amerikalı bile olsanız, dudaklarınız burulmadan bakamazsınız. Böyle trajediler Amerikalılara ne kazandırıyor, akıl erdirilemez. Özgürlüğün kılavuzluğu rolünde olan Amerikalılar aleyhine, düşmanları bile böylesine etkili bir propaganda sağlıyamazlar.

Biz böyle bir tablonun benzerini 1920'de Adana'da görmüştük. Mahallemizin çocuğu ve okul arkadaşımız Rıza'yı, Fransızlar çetecilik yapıyor diye Yüreğir ovasından yakalamışlardı. Bu Türk çocuğunun dayaktan yüzü tanınmaz olmuştu. Elleri arkasına bağlı, Seyhan ırmağının kumluk denilen kıyısına getirilmişti. Bir Légion subayı, halkın gözleri önünde, tabancasının namlusunu bu suçsuz delikanlının şakağına

dayıyarak kafa tasını param parça etmişti. Sonra belediyenin bir süprüntü arabasına konularak, caddelerde, kanı aka aka götürülüp bir çukura atılmıştı.

Bu canavarca terör kimseyi korkutmamıştı. Tersine, içimizde öcalma duygularını şahlandırmıştı. Özgürlüğüne kelepçe vurulan uluslara bundan daha etkili bir ders olamazdı.

Şimdi o günlerin anıları içimde yeniden uyandı. Fransız askerlerinin ardına takılarak gelen azınlıklar Türklere işkence ediyorlardı. Bu kısa yazıda sayılması güç olan canavarlıklara, cellâtlıklara dayanılmaz olmuştu.

Mustafa Kemal'in açtığı kutsal Kurtuluş bayrağı altında, Toros eteklerinde toplanılmıştı. Derme çatma silâhlarla, dişinden tırnağına kadar savaş araçlariyle donatılmış düşmanla boğuşulacak ve onlar kesin olarak yurttan kovulacaktı. Gerçekten öyle günler oldu ki, Fransız valisi Bremond hükümet konağında otururken, odası mücahitlerimizin kurşun yağmuruna tutuluyordu. Fransız kuvvetleri öyle sıkıştırılmış, öylesine yıldırılmıştı ki, şehirden burunlarını dışarıya çıkaramaz olmuşlardı.

Adana'nın yiğit çocukları kutsal dâvaları uğrunda can verir, kan dökerken, Fransızlara satılmış, sözümona Türk olacak (!) hainlerin içeride çıkardıkları gazetelerde, bu kahramanların adları, bolşevik, Mustafa Kemal ise çete başı, din düşmanı, kıpkızıl bir komünistti.

Fransızlar akıllarını başlarına çabuk topladılar. Bu yolun çıkar yanı yoktu. Günün birinde, iyiden iyiye küçük düşmemek için Ankara antlaşmasını imzaladılar Adana'yı sahiplerine bıraktılar. Bu sıra, Fransa parlâmentosunda, günün kabinesi sorguya çekiliyordu: «Nasıl olur da, Fransa hükümeti, *Bandit* (haydut)lerle bir barış antlaşması imzaladılar? Uğrunda bunca Fransız çocuklarının kanı dökülüp, milyonlarca

paralar karcandıktan sonra, Kilikya gibi bir ülke Türklere bırakılır mı?»

O aralık, ya kabine başkanı, yada kabinede dışişleri bakanı bulunan Briand bu baylara şu karşılığı vermişti: «Efendiler, sizlerin *bandit* dediğiniz insanlar, özgürlükleri için döğüşen bir ulusun çocuklarıdır. Bunlar, bizde olsalardı, siz onlara *yurtsever, kahraman* adını verirdiniz.»

Briand'ın, bir önsezişi mi, yoksa milletler tarihini iyi bilişi mi nedir, İkinci Dünya savaşları sırasında, Almanlar Fransa'yı baştan başa ele geçirince, Fransa'nın çocukları da, millî mücadelemizde olduğu gibi, *Maki* adıyla bir örgüt kurdular, dağlarda, ovalarda, şehir sokaklarında, Almanların burunlarından tuzlu sular getirdiler. Almanların bu Makicilere verdiği adlar, haydutlar, komünistlerdi. Ama, sonunda, Fransa dâvasını kazandı. Nazi orduları da yokoldu.

Tarih boyunca, bu işler böyle olmuştur. Toprağı, özgürlüğü, haklı dâvaları için ölümü hiçe sayan uluslara, siz ne ad takarsanız, takınız, tarihin akışını kendi yönünüze çeviremezsiniz. İyisi mi, tarihin verdiği derslere uymaktır.

Günün birinde Amerikalıların da, sağduyuları uyanarak Vietnam trajedisine bir son vereceklerini, insanları da, kendilerini de büyük korku ve ürküntülerden kurtaracaklarını umarız. Çünkü, Amerikalıların bugün tuttukları yolun çıkar yanı yoktur. Bu yolda ayak direrlerse, dünyada dost, güven öksüzü olarak yapayalnız kalacaklardır.

o

"Türk Şairi"

Rauf Mutluay

1869 mayısında Beşiktaş'ta, balıkçılıkla geçinen bir babayla köylü soydan gelen bir ananın orta halli evinde doğar. Ne konak, ne yalı, ne köşk ama Salih Reis'in İstanbul evinde de Anadolu köy-kasaba gerçeğini hayli unutmuş alışkın bir şehir rahatlığı olmalıdır. Hep daha yükseğe özenilmesi için çevrede yeter merak merkezleri bulunan bu mahallenin Sübyan Mektebine, sonra Askerî Rüştiyesine geçer. Mülkiye İdadisinin yarım öğrenciliğinden Sedâret Evrak Kaleminin memurluk adaylığına atlama, aile ve akraba çevresinde öğrenim olanaklarını arayıp zorlama gereğini duyan kişilerin yokluğuyla açıklanabilir; onsekiz yaşındayken Şebinkarahisarlı Müzeyyen Hanımla evlenişi de. Evli bir erkek olarak Mekteb-i Hukuk öğrenciliği ile «Amerikalı bir kadının (?) delâletiyle Amerika'ya gitmek üzere oradan ayrılışı» kimbilir hangi yarımlık düşüncesinin tutkusuyla olmuştur. Belli ki kişisel bir mutluluk amacında bile aradığına kavuşamamıştır henüz.

«Fazilet ve Asalet» adlı ilk müsveddesini gününün ustalarının önsözleriyle bastırması, çağına uygun bir açıkgözlülük davranışıdır. Çünkü şu var : O günlerin edebiyat büyükleri, gençlerin ilk eserlerini cömertçe yüreklendirmeyi gerekli bir borç saymaktadırlar. Yalnız bu çeşit yazılarla dolan bir kitabı bile var Recaizade'nin: Takrizat. Balıkçı Salih Reis'in oğlu, şüphesiz ona düşmeyen bir gerekçesiz çabayla, ruh erdemlerinin kan soyluluğundan daha üstün olduğunu savunmak gereğini duymuş, eserini de

genç yetenekleri esirgemesiyle tanınan «Sadrâzam Cevat Paşa'ya takdim etmek dirayetini göstermiştir». Böylece maaş memurluğuna girer ve yirmibir yaşının müsevvitlik adımı, aynı yerde tam onyedi yıl evrak müdürlüğü olarak sürer.

Küçük yaşlardan başlayarak, zamanın tek eğlencesi edebiyata merak sardığı bellidir. Ama yarım öğreniminden gelen bilgi ve beğeni eksikliğinin, Evrak Müdürlüğü önemini zedelememesi için, kendi kendine uzun süren çıraklık çalışmaları yapmış olmalıdır. Çeşitli kararsızlıklarla geçen verimsiz yıllarında nihayet aradığı öncüyü ve yüreklendirmeyi bulunca, Cemaleddini Afgani'nin ilkelerine uygun bir halkçılık tutumuyla ortaya çıkar.

Anısı bile Yahya Kemal'i o kadar etkilemiş olan «Eğil dağlar eğil, üstünden aşam-Yeni talim çıkmış ona alışam» türküsünün dalgalandığı savaş öncesi günlerinde bu rastgele adam, bilinmez nasıl birikimlerin dürtüsüyle birden söze başlar ve uygun saatini yakalamış olmanın büyük talihiyle bir tek manzumenin kanatlarında yükseliverir: «Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur-sinem, özüm ateş ile doludur-İnsan olan vatanının kuludur-Türk evlâdı evde durmaz, giderim.»

Şüphesiz Salih Reis evinin görgü ve eğitimiyle Şebinkarahisar evliliğinin etkisi yüksek ve ince bir öğrenimin kitap dünyasiyle bozulmadığı için, onun dili, ev ve sokak düzeyini pek aşmaz. İlk izlenimlerini nereden, hangi yolla, ne ölçüde aldığını bilmediğimiz taşra akrabalarını ziyaretler de Anadolu insaniyle kolay kaynaşan ortak bir duyarlık kazandırmıştır. Bunun için şiirinin ilkelliği oranında kelimelerinin, kavramlarının titizlikle seçiminde bilinçli bir tavır vardır: «Muhammed'in kitabını kaldırtmam-Osmancık'ın bayrağını aldırtmam-Düşmanımı vatanıma saldırt-

mam-Tanrı evi viran olmaz giderim».

Gerçekten artık savaşların sınırları da, orduları da, korkuları da değişmiştir. Ne Silistre, ne Sıvastopol vardır artık. Namık Kemal edebiyatının yasaklanıp unutturulduğu, sürüncemede kalan Girit sorununun da fetihler unutkanı Osmanlı gururunun sabrını taşırdığı günlerdir; gerekli ve elverişli bir zafer umudu hemen yakındadır. Üstelik düşman gele gele nerelere?.. «Bu topraklar ecdadımın ocağı-Evim, köyüm hep bu yerin bucağı-İşte vatan, işte Tanrı kucağı-Ata yurdun evlât bozmaz, giderim.»

Öyle bir andır ki, imparatorluk Osmanlılığı şimdi uzak sınırlardan değil, yüzyıllarca kendine kaynaşmış sandığı en eski fetih toprağından kopmaya başlamakta, «Gâvura gâvur denmeyecek» diye özetlenen Tanzimat ıslahatçılığı, en yakın komşusundan yara almaktadır. Öyle bir andır ki «Millet-i hâkime» ye artık söz hakkı verilmeli; onu coşturan, sürükleyen bir ses ardına takıp —Viyana'ya değil tabiî ama hiç olmazsa Atina'ya— götürmelidir. Çünkü bu sefer de zafer ele geçmezse, bilinmez neler tehlikededir : «Tanrım şahit duracağım sözümde-Milletimin sevgileri özümde-Vatanımdan başka şey yok gözümde-Yâr yatağın düşman almaz, giderim».

Şimdiye değin susturulmuş, yenilmiş, bastırılmış bir milliyetin gururuna herşeyden önce bir «doğru» gereklidir. Zamana ve koşullarına uygun olmalı, yayılıp genelleşmeli, benimsenip izlenmelidir. Yenilgilerle biten nice savaş yorgunluklarından sonra en haklı ulusal öfkenin gücüne yoldaş gereklidir. İlkelliği oranında yaygın, yaygınlığı oranında etkili, herkesin kendi kelimeleriyle, kendi beğenisiyle, kendiliğinden söyleyivermiş sanacağı kadar ortak duyarlık kalıbında, alabildiğine kolay bir manzumedir bu : «Ak gömlekle gözyaşımı silerim-Kara taşta bıçağımı bilerim-

Vatan için yücelikler dilerim-Bu dünyada kimse kalmaz, giderim».

o

Hiçbir ilk eser bu kadar ilgiyle karşılanmamış, beklenmemiş, özlenmemiş; hiçbir manzume bir başına, yazarına bu kadar önemli bir yer kazandırmamış; hiçbir ses bütün basamakları atlatıp bir ozanı en üst yere «Millî Şair» lik tahtına bu kadar çabuk oturtmamıştır. Çünkü «Bütün ordulardan daha kuvvetli tek bir şey vardır: Vakti gelen fikir».

«Cenge Giderken»; Elhân-ı Şitâ (C.Ş.), Ömr-i muhayyel (T.F.), Leyâl-i Girizân (H.S.Ö.), Lâne-yi Melâl, (H.S.Y.), Şebâb-ı Muhtazır (S.N.)... la aynı yılda yazılmıştır; «Türkçe Şiirler» de, Rübâb-ı Şikeste ile hemen hemen birlikte yayımlanır. Ama nasıl? Sadece dokuz parça manzume, Recaizade Ekrem, Abdülhak Hâmit, Şemsettin Sami, Rıza Tevfik, Fazlı Necip'in takrizleri ve Abdülhamit sarayının ressamı Zonaro'nun resimleriyle, iki ayda iki bin nüsha satarak, yurt dışında yankılar yaratarak, yazarına «Türk Şairi» adını armağan ederek.

Bundan ötesi hiç önemli değil. Ne olmuşsa olmuş, bir ilk adım, bir yolun en acemisine onun ucundaki son doruğu kazandırmıştır artık. Bir adam, ulusunun ve dilinin bilincine vaktinde ermiş, bu talihin taciyle «Millî Şair», «Türk Şairi» diye adlanmıştır. Bundan sonrası hep bu yıldızın kader izinde geçecek, Abdülhamit maaşiyle İttihat ve Terakki'ye giriş, II. Meşrutiyet nutukçuluğu, kabul etmediği Matbuat Umum Müdürlüğü, bir ay kaldığı Bahriye müsteşarlığı, Hicaz, Sivas, Erzurum valilikleri, Musul mebusluğu hep bu benzersiz nitelemenin en doğal hakkı olarak kendisine sunulup duracaktır.

Hayatının kitapsız geçen ondört yılından sonra, I. Dünya savaşı sırasında hemen her yıl bir eser verir. Çoğu savaş ruhunu kamçılamak için kaleme alınan bu kitapların hükûmetçe yayıldığını, dağıtıldığını biliyoruz. Yusuf Ziya Ortaç, Harbiye Nezaretince satınalınan «Akından Akına» nın kendisine dört odalı bir ev parası kazandırdığını «Bizim Yokuş» ta anlatmıştı. İkinci susuş dönemi on yıl sürer. Bu arada Anadolu'ya geçmiş, Mustafa Kemal'in övücü karşılamasiyla değerlenmiş, «ordunu ve halkın maneviyatını kuvvetlendirmek için» sağa sola koşmuş, söylevler vermiş, Cumhuriyet meclislerinde Serbest Fırka olayına kadar değişmez mebus olmuştur. Bütün bunlar bizi ilgilendirmez; edebiyatın, hükûmetle elele yürüdüğü dönemlerde, edebiyatçıların siyasal eylemlerinin başarılmış zaferlere uygun düştüğü zamanlarda hep olagelen ödemeler. Diyeceklerim bunlar değil.

Ne ozanlık kusurlarını, ne ilham fakirliğini, ne dil basitliğini, ne vezin bilgisizliğini, ne geçmiş edebiyatımıza tutunmayan yanlış sanılarını, ne düşünce ve duygu yoksunluğunu, ne başarı ömürsüzlüğünü, ne bugün ders kitaplarında bile gülünç kaçan bayağı deyişlerini anacağım. Beni ilgilendiren böyle bir adama çağının Millî Şair, giderek «Türk Şairi» demek ihtiyacını niçin duyduğu, bu değerlendirmeyle belirlediği özlemdir.

Çünkü yüz yıldan beri hep birşeyleri öne almak, en gerekli görüneni hemen yapmak acelesiyle, çoğunca da geçmişle doğru hesaplaşmalara girmeden yola çıkıldığı için, şiir, onu bir araç olarak kullanan düşüncelerle eylemlerin ardında kaldığı için harcandı gitti. Gerçeği bulanlar yeteneksizdiler, şiirsel değere sahip olanlar gerçekten uzak kaldılar. «Türk Şairi» onuru, en az hak edenin üstünde kaldı. Bunun için de ölüm yıldönümü gününde, 14 Ocak'ta, adı-

nı da, anısını da hatırlayan, anan, yücelten çıkmadı. Çıkamazdı tabii. Türk toplumu, bir defa daha şairini seçmekte yanılmış, aradığı sözcüyü bulamamıştı.

Gerçekten neler eskittik şimdiye kadar. Vatan ve Hürriyet sözcüsü Namık Kemal'i, şair-i âzam Abdülhak Hâmit'i, gününün erdem peygamberi Tevfik Fikret'i, İstiklâl Marşı dokunulmazlığında Mehmet Akif'i, İstanbul âşıkı, Osmanlı mısra mimarı Yahya Kemal'i, «Millî Şâir» Mehmet Emin'i; hattâ «O Belde» lerde ateş dolu Piyale'lerden içen Ahmet Haşim'i, hattâ «Garip» Orhan Veli ile «Otuz Beş Yaş» lı Cahit Sıtkı'yı... Bugünün ozanları, Nâzım Hikmet'le aralarında bir bağıntı bulmakta güçlük çekiyorlar, «Tevfik Fikret» şair miydi diyorlar?

Öyle olduğunu kabul etsek bile, işte bu bilince, onları eskiten bütün bu devrim yıllarından sonra geldiğimizi, bir zincirin en ucundaki halka iken bizi ayakta tutan bütün öteki bağlılıkları, nasıl unuturuz? Yüz yıldan beri her yeni kuşak, kendinden öncekinin hatasından kurtulmak dikkatiyle işe başlayıp bir başka yanlışın içinde düğümlenip gitmedi mi?Arayış içindeki kör yönsemeler bunlar, çoğunca bulunan ilk dala sarılarak.

Tanzimat, Divan'ı; Servet-i Fünun, Tanzimat'ı; Millî Edebiyat, Servet-i Fünun'u; Cumhuriyet, kendi öncesini; Garipçiler Hececileri, İkinci Yeni Garipçileri bir çeşit inkârla geçmek istediler hep. Şimdi en yakın şiir geçmişimizi silmeğe çalışan yargılar. İşte asıl esefimiz bu olmalı: Kolayca geçilemiyecek şiir değerlerine sahip olmadığımızı sanışımız.

Bütün o eskittiğimiz, unuttuğumuz, kadrini, kıymetini bilmediğimiz yerlerden geliyor Türk şiiri. Geçmişe yapılacak dikkatli bir yolculukta bugün en açık doğrular diye bildiğimiz nice gerçeklerin ne güçlüklerle bulunduğunu,

her birine bir başka emeğin ilk adım cesaretiyle nasıl ulaştığını şaşarak göreceğiz. Öyleyse bugünün yargılarıyla dünü suçlamak niçin? Eskiyen her değerin, kendi gününün kavgasını verdiğini, onun gerçeklerini dile getirme yolunda kendini harcadığını görmezden mi geleceğiz? Ya bugünün şiiri? Nâzım'ın, Dağlarca'nın doruklarından yollar hangi kıyılara inecek bakalım. Günümün iyimserliğini yersiz ve fazla buluyorum.

Ve «Türk Şairi» hep beklenecek.

o

BİZE GELEN KİTAPLAR

o *100 Aşk Şiiri : Hazırlıyan:* Cemal Süreya. Gerçek Yayınları: 21, Şiir dizisi: 1 İstanbul 1967, Cağaloğlu yokuşu, Saadet İş Hanı, k/4 172 sayfa 7,5 lira

o *Harbe Giden Mektepli:* (Roman): Bulat Okucava. Çeviren: Galip Üstün. Gerçek Yayınları: 20, Anlatı Dizisi: 1. 88 sayfa 4 lira.

o *İki Sovyet Rusya* (1935-1965): Nadir Nadi. Ararart Yayınevi, İstanbul 1967, 5 lira.

o *Ateş Düşünce* (Hikâyeler): Talip Apaydın, Bizim Yayınları, No. 3, P.K. 575 Ulus-Ankara, Ankara 1967. 142 sayfa, 5 lira

o *Ağaç* (Şiirler): Turhan Doyran, Yeditepe Yayınları, İst. 1967, 3 lira.

o *Konuşan Toprak* (Şiirler): Yaşar Bayrakçı. Ankara 1967, 5 lira.

Vietnam

Bütün dünyanın gözleri, şimdi Vietnam'a çevrili. Gazetelerde Vietnam, ajans bültenlerinde Vietnam. Yirmibeş yıldır, Ulusal Kurtuluş Savaşı yapıyor bu küçücük ülke insanları. Özgürlüğü, tırnakları ile koparıp alıyorlar. Fransada son aylarda ilginç bir antoloji yayınlandı. Chants pour le Vietnam *adını taşıyan dünya antolojisinde 28 ülkenin ünlü şairlerinin şiirlerinin, Fransızca çevirileri yer almış. Bu güzel antolojide Türkiyemizi Ömer Faruk Toprak temsil ediyor. Şairin geçen yıl yayınlanan «Susan Anadolu» adlı kitabından (Gece Saat 1 den Sonra) başlığını taşıyan şiiri seçilmiş. Aşağıda aynı antolojide yer alan Küba'lı ünlü şair Nicolas Guillén'in bir şiirinin çevirisini okuyacaksınız.*

Y. U.

Vietnam senin yüzüne yüzündeki kine bakıyorum.
Yüzünde öfke ve ateş. Ellerine bakıyorum:
Uzun tırnaklar görüyorum demir parmaklarında
Senin çığlığında tüfeği, demir namluyu görüyorum.
Ayaklarına bakıyorum taş yollardasın
Sert adımlarla yürüyen ayaklarını görüyorum
Çizgili alnına bakıyor, oradan gizlerine inebiliyorum
Alnındaki düşünce diyor ki, ölüm sana ey düşman
Ve diyor ki: yücelmek vatan uğruna olur
Ve diyor ki, vatan rüzgârdadır
Ve diyor ki, vatan dağdadır
Ve diyor ki, vatan ormandadır
Ve diyor ki, vatan kahramanlarla olur

Ve diyor ki, o köpüktedir, kurşundadır
Vatan, sen düş'ten çıktığın zaman
Vatan, sen uykudayken gene gözlerindedir.
Büyük ve tatlı vatan.
Bir kahraman nişan alır çeker öldürür
Aşağıdan atılan bir kurşunla düşürülür uçak
Kanlı havayı hızla yaran kılıcın keskin ağzı
Uzaklara bakıyorum, bak, uzaklara bak, bak!
Zafere dönük süngülerin sivri uçlarına!
Feryatların son dayanma güçlerine,
Ölüm çığlıklarına, hurraların son kertesine!
Hiçbir şey kalmaz artık
Dayanma gücün susarsa,
Şarkılar, ulusal marşlar işitilmez
Herşey artık burdan ötedir dersin
Oysa şimdi sadece Vietnam var.

Nicholas Guillén
Çevirenler :
(Firuzan Toprak — Ö. F. Toprak)

o

BİZE GELEN KİTAPLAR

o *Molly* (Roman): Samuel Becket: Türkçesi: Bertan Onaran, Cem Yayınları, İst. 1967, 8 lira.
o *Seçmeler:* Jean Jaurès, çeviren: Asım Bezirci, Ararat Yayınları, İst. 1967, 5 lira.
o *Haksız Acılar* (Şiirler): Muzaffer Budak Seyfettinoğlu, İst. 1967, 2,5 lira.

Rönesans'ta Bilim

II.

George Sarton

Coğrafya alanındaki keşiflere gelince, humanistler onların büyük önemini değerlendiremedikleri gibi, genel olarak bu keşifleri tümden yok saydılar. Yeni dünyalar keşfedilmiş, batının sınırı yer değiştirmiş ve sonunda, küremizin bilinmiyen yeri hemen hemen kalmamıştı. Bütün bunlar ozanlarca dile getirilmeye değer şeyler değil miydi? Bununla birlikte, bu büyük keşiflere kendini adayan edebiyat çok önemsizdi. Bu keşiflerden esinlenmiş olan gerçek bir başyapıt bulmak için 1569'lara kadar beklememiz gerekiyordu : O tarihte, Camoens'in *Os Lusiadas* adlı destanı tamamlanmıştı. Ama o ana kadar gerçek rönesans ve altın çağın coğrafya alanındaki keşifleri hemen hemen sona ermiş bulunuyordu.

Bereket versin ki, büyük olaylar meydana geldiğinde, onların değerlendirilmiş olup olmaması pek önemli değildir. Bu olaylar verimliliklerini kendi içlerinde taşırlar; yoksa başkalarının hayal gücünde değil. İlk keşifleri yapan gemicilerin kahramanca serüvenlerine seçkin azınlık pek önem vermeyince, bunun zararı başkalarına değil, kendilerine oldu ve bu, onların topluma yol göstermeye lâyık olmadıklarını ortaya çıkardı. Böyle bir aydın sınıfı ya değişecek, ya da yok olup gidecekti. Nitekim, daha sonraki yüzyıllar, gitgide değerini yitiren bir üstünlüğü elde tutmak için onların harcadığı boş çabaların tanığı oldu. Bu çabalama henüz sona ermemişti. Ama, eski tip humanistler

artık sadece geçmişin ışığı altında kendi zamanlarının eleştirisini yapmaktaydılar. İnsanlara gerçek anlamda yol gösteremez olmuşlardı artık.

Öyleyse, İtalyan rönesansı bilimin ilerleyişine hiç bir katkıda bulunmadı mı? Evet, bulundu; ama asıl katkısı, matematik dışında oldu, onu bu aydınlar değil, kendi halinde insanlar, zanaatçılar yaptı. Bunlar genel olarak, pekaz eğitim görmüşlerdi. Çünkü, daha, çok genç yaşta kolları ile çalışmaya başlamışlardı. Bu, hem bir engel, hem büyük bir üstünlüktü. Büyüklerinin atelyelerinde yetişmiş olan çocuklar bir çok güzel şeyleri öğrenmeden büyümüşlerdi. İnce ve zarif olmıyabilirlerdi. Ama, öte yandan, kötü değilse bile, birçok yararsız bilgi yükü altında kalmaktan kurtulmuşlardı. Elleri ustalık kazanırken, kafaları temiz, açık ve taze kalmıştı. Olmıyacak bilmeceleri açıklamak, ya da dünyayı zarif cümlelerle donatmak uğrunda zamanlarını boşuna harcamadılar. İşleri güçleri, kendi sanatlarının basit sorunlarını çözmekti. Filozofça bilmeceler açıklanamazdı ama, kendi teknik sorunları sık sık çözüm yolu bulurdu. İş yalnız bununla kalmıyor, her sorun bir başkasına yol açıyor, her biri öbürünü çözümliyebiliyor, yada çözümlemesi gerekiyordu.

Bizim kimya ve fizik alanındaki bilgilerimiz, geniş ölçüde, bu yoldan gelişmiştir. Bunun en güzel örneklerini mekanik tarihinde bulabiliriz. Çünkü bu alanda zamansız soyutlamanın kısırlığı ile, deneysel yöntemin verimliliğini karşılaştırabiliriz. Bunu burada açıklamak biraz güç olacak. Örneklerimi okuyucunun yaşantısından daha az uzak olan iki alandan, perspektif ve anatomi alanından seçmek daha iyi olacak. Floransalı ressamlar, insanları ve nesneleri ellerinden geldiğince güzel ve oldukları gibi vermekten başka bir şey düşünmiyorlardı. Nesnelerin, özellikle geometrik

cisimlerin (yapılar, ev eşyaları ve kiremitli damlar gibi..) resme dökülmesi, perspektif sanatına giren birçok sorunların çözümlenmesini gerektirdi. Bu sanatın ilk tarihi bütün Rönesans öğrencilerinin yakından bildiği aşağıdaki adlarla özetlenebilir : Filippo Brunelleschi, Leon Battista Alberti, Paolo Ucello, Piero della Francesca, Leonardo da Vinci. Bütün bu insanların tümü sanatçı değildi. Onları asıl ilgilendiren, kendi uğraşlarının esinlediği sınırlı bir takım sorunları çözümlemekti. Bu sorunlar belirsiz ve hayale dayanan sorunlar değil, açık ve hayatın belirlediği sorunlardı. Dolayısiyle de onları çözümlemek umudu çoktu. Floransalı sanatçılar bu sorunları baştan başa çözümlemiş değillerdi ama, onların çözümünü büyük ölçüde kolaylaştırmışlardı. Böyle yaparak da kendi sanatlarını yalnız daha yüksek bir düzeye ulaştırmakla kalmamışlar, aynı zamanda yeni bir matematik kolunun yaratılmasını da hazırlamışlardı.

Onların anatomi alanındaki çabalarının tarihi de daha az anlamsız değildir. Klâsik modellerin etkisi altında insan bedeninin güzelliğini ve duran yada devinen çıplak biçimlerin hemen hemen sonsuz estetik olanaklarını yeniden bulmuşlardı. İşlerine özen gösteren ve yüksek eğitimden geçmiş olan bu insanlar, çok geçmeden gördüler ki, bu güzellikleri başarı ile vermek için, insan bedeninin yapısını anlamak ve hiç değilse görünen kas ve eklemlerin durumunu bilmek zorunluydu. Aralarından Andrea del Castagno, Pollaiuolo kardeşler gibi bazıları, bu yeni incelemeleri öylesine bir çaba ile sürdürdüler ki, biraz aşırılığa bile kaçtılar. Yaptıkları resimlerdeki anatomik ayrıntılar artık güzel olmaktan çıkmıştı.

Yağlıboya resim, perspektif ve anatomi alanındaki bu araştırmalar en yüce noktasına Floransalı Leonardo da

Vinci'de varmıştı. O da Vinci ki, yalnız çağının en büyük sanatçısı olmakla kalmayıp, gününün bilimsel özlemlerinin en iyi simgesi idi. Hiç kimse, hattâ Goethe bile, sanat ve bilim ülkülerini onun kadar içtenlikle kaynaştıramamıştır. Düşünün ki, bir humanist değil, bir sanat adamıydı o. Başarılarının o eşine az raslanır üstünlüğü, dehasından olduğu kadar arılığından da geliyordu. Lâtinceyi pek o kadar bilmezdi ve Veroccio'nın *bottega* (atelye) sında, kafası sözde-bilgilerle ve boş cümlelerle dolmamış, yetilerini ve eğilimlerini geliştirmekte özgür kalmıştı. Leonardo'nun o eşsiz dehasını düşündükçe, kendi kendime sorarım : Acaba daha iyi bir eğitimden geçmiş ve çağdaş humanizmanın mengenesine girmiş olsaydı, ünü ne kadar sürebilirdi?

O dönemin bilimsel buluşlarını bir bir anlatmaya kalkışmıyacağım. Çünkü, bu hem çok uzun, hem de çok kuru olur. Bir takım olağanüstü çalışmaları, Niccolo Tartaglia, Giolamo Cardano gibi matematikçi ve mekanikçilere borçluyuz. Aynı zamanda, Leonardo dışında, kalburüstü bir anatomici olan Jacopo Berangario, iki astronomi bilgini olan Paolo Toscanelli ve Demenico Maria da Novara, bir kimyacı ve teknik adamı olan Vannoccio Biringuccio vardı. Bu bir kaç isim, İtalyan Rönesansının en büyük bilimsel çabalarını özetlerler.

Bununla birlikte, en büyük başarılar Alplerin ötesinde elde edildi. Bu başarıların garip bir raslantıyla aynı yıla, yani 1543'e raslıyan ikisi Rönesans'ın sonunu, belki de en iyi biçimde göstermesi bakımından çok önemlidir. Rönesans, şüphesiz bir çok uzak ülkelerde sürüp gitmiş ama, kendi anayurdunda onaltıncı yüzyılın ortalarına doğru çoktan can çekişmeye başlamıştı. Bu olağanüstü dönem, Copernicus'un küremizi güneş sistemindeki gerçek yerine koyan *De orbium revolutiones coelestium libri VI* (Gök

kürelerinin devinimleri üstüne kitaplar) adlı eseri ile, Vesalius'un modern anatominin başlangıcı olan *De corporis humani Fabrica* (İnsan gövdesinin İşleyişi) adlı eserinin yazılışına tanıklık etmiştir. Bu demek değildir ki, modern bilim 1543'te başlamıştır. Çünkü onaltıncı yüzyılın ikinci yarısında yapılmış olan çalışmalar hâlâ ortaçağ damgasını taşımakta yada bir geçiş dönemini yansıtmaktaydı. Gerçek bir başlangıç için, en azından onyedinci yüzyılı açan ilk on yılı beklemek gerekir.

Copernicus ile Vesalius'u İtalyan Rönesansının uyarıcı etkisine en iyi örnek olarak gösterebiliriz. İkisi de Alplerin ötelerinden gelip gelişmelerini İtalya'da tamamlamışlardır. İtalya'yı sonradan terk etmişlerdi, burası doğru. Ama, düşüncelerini besliyen İtalya olmuştu. Ne mutlu İtalya'ya! Büyük bilim adamları yetiştirecek kadar güçlü değildi henüz, kuzey barbarlarının yetişmekte olan dehalarını besliyebiliyordu yalnız. Garip yazgısıydı bu onun.

Şu olağanüstü 1543 yılının gerçek anlamını ölçmek ve bir dönemi kaparken yeni bir döneme girmediğini görmek için, bu iki ana yapıtın sınırlarını akıldan çıkarmamak gerekir. Copernicus'un yapıtının önemi pek öyle büyütülemese de (ki, aslında Astronomi tarihinin en büyük yapıtlarındandır), bir çok bakımlardan yine de ortaçağ damgasını taşımaktadır. Vesalius'a gelince, Calinos'un fizyolojisine bağlanışı, Calinos'un bir takım açık yanılgılarını fark edemeyişi, onun ortaçağ etkisinden hâlâ kurtulamamış olduğunu gösterir. Daha şaşırtıcı olan da şu ki, önyargılardan uzak olan Leonardo'nun bile bu çeşit yanılgılardan kendini kurtaramamış olmasıdır. Bütün çağların en keskin gözlemcilerinden biri olmasına karşın, anatomik ayrıntıları, kendi gözüyle değil, Calinos'un gözüyle görmüştür, örneğin kalbin bölmelerinde gerçekle ilgisi olmayan bir takım

delikler olduğunu ileri sürmüştür. Bu bir kere daha göstermektedir ki, bilimde en güç olan şey, öbür alanlarda olduğu gibi, herkesçe kabul edilmiş görüşleri hiç bir dış etkiye kapılmadan sarsmak, kendi gözüyle gözliyebilmek, kendi kafasıyla düşünebilmektir. Gerçekte, düşünce açıklığı ile tam bir kafa özgürlüğünün biraraya geldiği binde bir görülür. Deha'nın kendisi sınırlıdır, görebilme ve özgür olabilme dönemleri kısadır. Copernicus, Leonardo ve Vesalius, büyüklüklerine rağmen, kendi görevlerini tamamlayamadılar. Modern bilime kapılarını ardına kadar açacak yerde ancak aralayabildiler onu ve bilim emekliye emekliye ilerliyebildi. Ancak onyedinci yüzyılın sonlarında yeterince yeni düşünceler eski yapıya girebildi ve ona yeni bir görünüm kazandırdı.

Bir başka büyük bileşimi bir İsviçreli, Paracelsus yapmıştır. Günün kimya ve tıp bilgilerini yeni bir öğretide birleştirmiş ve böylece Tıbbî-Kimya okulunun gerçek kurucusu olmuştur. Öğretileri sağlam ve kâhince görüşlerle ham ve hayal ürünü görüşlerin olağanüstü bir karışımı idi. Gerçekten özgün bir bilgindi ve kusurlarıyla birlikte ünü arttıkça (bir çok kimse için açık olmamak bir erdemdir), tıbbın ilerlemesinde derin etkisi olmuştur.

(Bitmedi)

(Çeviren: Ş. Gümer)

Dilbilimden Etnolojiye

Berke Vardar

Tek-zamanlı (senkronik) iç incelemelere yöneliş bugün insan bilimlerinin en özgün yanı ve Yapısalcılık (strüktüralizm), çağımız düşüncesini yöntem açısından özetleyebilecek biricik akım.

İlkin dilbilim alanında oluşan Yapısalcılıkla birlikte gerçekleşen yöntemsel devrim, dil incelemeleri dışında da çok geniş bir alanı etkisi altında bırakmış, psikoloji, sosyoloji, tarih araştırmalarından edebiyat eleştirisi, müzik, resim, sinema, moda... incelemelerine kadar yayılmıştır. Özellikle etnoloji alanında Fransız bilgini Claude LEVİ-STRAUSS (doğ. 1908) parlak uygulamalarıyla yönteme yepyeni boyutlar ve olanaklar kazandırmıştır. Bu bilginin etki alanı her geçen gün biraz daha genişlemekte, bulguları ve görüşleri kendisine televizyon programlarında yer verdirecek[1] derecede yayılmaktadır. Sartre'ın düşünce hegemonyası bir bakıma sona ermiş bulunuyor. Ondan açılan yere tek aday bu Collège de France profesörü. Kısacası çağdaş düşüncede bir dönüm noktası LEVI-STRAUSS. Çünkü dilbilimle öbür insan bilimleri arasında en sağlam köprüyü o kurmuş, Yapısal yöntemi en iyi o uygulamıştır.

Burada akla bir soru gelebilir: Acaba dil alanında geçerli bir yöntem öbür insan bilimlerine nasıl aktarılabilmiş, konuları birbirinden bu derece ayırımlı dallar arasında böyle bir ortaklık nasıl kurulabilmiştir?

Öz olarak kültür, insanlar arasında çeşitli düzeylerde

alış-verişi, bildirişmeyi sağlayan bir simge dizgeleri (sembolik sistemler) bütünüdür. Sanat, iktisat, moda, din, mitos, dil... bu özellikleriyle kültür düzleminde elele verirler ve nitelik yönünden bir ayrılık göstermezler. Onun için de, en iyi bilinen simge dizgesi DİL'e uygulanan yöntemler insan bilimlerinin öbür alanlarında da geçerlidir. Fonoloji nasıl bilinçli dil olgularından hareket ederek bilinçdışı olgulara varır, terimleri bağımsız öğeler olarak ele almayıp ilişkileri belirtir, dizgeleri belirler, yapıları ortaya koyar ve genel yasalara yönelirse, aynı şekilde öbür insan bilimlerinde de bilinçli olgulardan bilinçdışı olgulara geçebilir, birimler ilişki ve bağlandıkları bütün'ler yönünden ele alınabilir. Kısacası, aralarındaki ayrılıkların üstünde ve ötesinde ortak bir özelliği vardır insan bilimlerinin: üstüne eğildikleri konuları birer dil gibi inceleyebilirler; onun için LEVI-STRAUSS, evlilik ve akrabalık yasalarıyla iktisadî ilişkilerin her yönden tutarlı birer dizge olduğunu belirtmiş ve dilde rastlanan temel olguların bu alanlarda da geçerli olduğunu tanıtlamıştır (Anthropologie Structurale, 1958). Gerçekten de, nasıl sözlü dil «bildirim» (mesaj) alış-verişi ise, aynı şekilde iktisat «hizmet ve varlık» alış-verişi, akrabalık «kadın» alış-verişidir. Bu üç ayrı düzlemin her birinde öz olarak «bildirişme» (communication)[2] söz konusudur. Toplumda daha başka alış-veriş ve bildirişme kesimleri de vardır: sanat, mitos, din, nezaket kuralları, siyasal ideoloji, mutfak v.b. İlk üç düzlemin özelliği, bunlara oranla daha dizgeli olmalarıdır.

LEVI-STRAUSS'a göre insan bilimlerinde tek bilimsel tutum her dizgede yer alan iç olaylara yönelen açıklamalarla yapısal görünümü ortaya çıkarmaktır. «Kendini insan bilimlerine adayan bir kimsenin başlıca görevi en nedensiz, en düzensiz, en tutarsız görünen olguyu ele alarak

onun altında yatan düzeni bulmak, hiç değilse böyle bir düzenin bulunup bulunmadığını araştırmaktır»[3]. Çünkü yapılara yönelmedik mi, olgular arasında kurulan belli sayıdaki ilişkileri ortaya çıkarmadık mı, ayrımsız ve yoğun bir olaylar yığını altında ezilip kalırız. Onun için de «insan bilimleri ya yapısalcı olacaklardır, ya da bilim olmaktan çıkacaklardır». «Yapısalcılık bir felsefe öğretisi değil, bir yöntemdir. Toplumsal olguları gerçeklikleri içinde ele alarak lâboratuvara getirir. Terimleri değil, terimler arasındaki bağıntıları göz önünde bulundurarak birer «örnek» biçimine sokmaya çalışır bu olguları. Sonra her bağıntı dizgesini gerçek ya da mümkün başka sistemlerin özel bir görünüşü olarak inceler ve «dönüştürüm kuralları» düzleminde toptan bir açıklamaya girişir. Dönüştürüm kuralları —dilbilimde de etnolojide de— somut gözlemin sunduğu bir dizgeden bir başka dizgeye geçmemizi sağlar»[4].

LEVI-STRAUSS, bu türlü bir incelemeye hiç de elverişli görünmeyen mutfak dizgelerini ele alarak Fransız ve İngiliz mutfaklarını görevsel öğelerine indirmiş, bu öğelerin Fonemler gibi karşıtlık ve aykırılık ilkelerine uygun bir biçimde düzenlenebileceklerini ortaya koymuştur (Anthropologie Structurale). Bu yapısal indirim (réduction) şu gerçeği aydınlatmıştır: İngiliz mutfağında temel yemekler, yavan bir şekilde düzenlenen ulusal ürünlerle hazırlanır ve bunları, ayrımsal özellikleri belirgin egzotik ürünler çevreler; Fransız mutfağında ise, ulusal/egzotik karşıtlığı pek kullanılmaz; buna karşılık, hem temel yemeklerde, hem de çevresel yemeklerde belirgin *güstem*'ler (tat birimleri) yer alır. Daha sonraki araştırmalarında bilgin bütün dillerde raslanan sesli ve sessiz üçgenlerine (a/u/i;p/t/k) dayanarak mutfak alanında da temel bir üçlü öğe yapısı bulmuştur: çiğ/pişmiş/kokuşmuş. Bu birimlerin, kendilerine bağlı alt- birimlerle

kurdukları yapılar, toplumdan topluma değişir ve başka başka mutfak alanlarını kapsar. Temel üçgenin altında çeşitli oranlarda daha değişik türden karşıtlıklar da yer alır (hazırlanmış/hazırlanmamış; doğa/kültür).

İlk araştırmalarında (Les Structures Elémentaires de la Parenté, 1949) yöntemi temel akrabalık ilişkilerine uygulayan LEVI-STRAUSS mutfakta olduğu gibi akrabalıkta da ayrımsal özellikler ve ilşki çiftlerine yöneltmişti bakışlarını (koca/karı;baba/oğul;dayı/yeğen). Çünkü yapılar hangi düzlemde ele alınırsa alınsın, ilişkileri belirlemek söz konusudur, ve insan, yapıları dokuyan bu ilişkiler örgüsünün kıskıvrak bağladığı bir varlıktır. Mitos araştırmalarının da tanıtladığı gibi, insan zekâsı yapıların sınırlı oluşundan ötürü, çağdan çağa, toplumdan topluma nicel ayrılıklar gösterir yalnız. Öz olarak yabanıl düşünce somut düzeyde yer alan mantıklı bir düşüncedir; «ilk»tir, ama «ilkel» değildir. Sınıflandırma (taksinomi) eylemi bunu iyi açıklar (La Pensée Sauvage, 1962).

Öte yandan, simgeler de mitoslar da bütüne bağlı olduğundan, ancak yapısal özellikleriyle kavranabilirler. «Değiştirim» yöntemleriyle birimlerin bütün olanakları ve dizgede yer alan ilişkilerin bütün nitelikleri aydınlığa kavuşturulabilir. Örneğin, incelenen bir bütünde kartal gündüz, baykuş gece çıkarsa ortaya, kartalın gündüz baykuşu, baykuşun gece kartalı olduğu ve gerçek karşıtlığın Gece/Gündüz düzeyinde yer aldığı söylenebilir. Yapılacak bir karşılaştırma kartalla baykuşun avcı hayvanlar olarak leşçi kargayla, ördeğin de yer kuşu niteliği dolayısı ile bunların her üçüyle karşıtlaştığını gösterir. Fonem dizgelerinde olduğu gibi masal dizgelerinde de ayrımsal nitelikler önemlidir ve aynı yöntem her iki alanda da geçerlidir.

o

Böylece bildirimsel ve yapısal özellikler bütün insan bilimlerini DİLBİLİM düzeyinde toplamış bulunuyor. Roland BARTHES'ın son yapıtında da belirttiği gibi[5], bir zamanlar Saussure'ün Semiyoloji (göstergebilim) için öngördüğü «genellik» niteliğini bu durumda dilbilime tanımak gerekiyor. Son gelişmeler bu yargıyı birçok yönlerden doğrulamaktadır. Gerçekten de, atom fiziği pozitif bilimler için ne ise, genelliği ve yötem sağlamlığıyla dilbilimin en önde gelen dalı olan Fonoloji de insan bilimleri için odur.

Bu kısa gözlemler, yapısal yöntemin bütün insan bilimleri özellikle de etnoloji tarafından benimsenmesi sonunda ne güçlü bir etkenliğe ulaştığını ortaya koymaktadır. Her ne kadar LEVI-STRAUSS Yapısalcılığı bir öğreti olarak görmüyor ve yalnız bir yöntem olarak ele alıyorsa da, gerçek şu ki Yapısalcılık daha bugünden özgün bir dünya görüşü ve tarih felsefesine dönüşmüş bulunuyor.

Görünür olay ve olguların gerisinde bir iç mantık (Yapı) bulunduğu varsayımından hareketle kuramsal yolu bu derin gerçeğe götüren biricik yol saymasıyla klasik deneyciliği aşmaktadır bu görüş. Bütünsel ilişkilerle yapıların her düzlemde insana kendini kabul ettiren biçimler olgu gerçeğinin anlaşılmasıyla insana özgü düşünce, değer ve davranışların belli örneklere indirilebilecek yapılardan kurulu bir evrenin dışına çıkamayacağını da tanıtlamış olmaktadır. İnsanı her şeyin merkezinde ve üstünde gören Hümanizmanın bir bakıma temelinden sarsılması demektir bu. Onun için Yapısalcılığı bir Anti-Hümanizma olarak tanımlayanlar var: Anti-Roman, Anti-Tiyatro, Anti-Eleştiri, Anti-Sinema çağına özgü bir Anti-Hümanizma. Ama yapıların tutsağı olmak, yapılar ne biçimdeyse o biçime bürünmek gene de bütün özgürlük yollarını tıkamıyor insana. Belki gerçek özgürlüğün ne yönde aranması gerektiğini göstererek daha bir bi-

linçli olmamızı sağlıyor. Çünkü özgür olmak demek sınırlarını bilmek demektir her şeyden önce. Bu bakımdan, «bilgi emperyalizminin son aşaması» sayılan Yapısalcılık bize sınırlarımızı gösterirken özgür olmayı da öğretiyor.

[1]*Örneğin, 21 Ocak 1968 gecesi Fransız Radyo-Televizyon Örgütü'nün Birinci Kanal yayınlarında Yapısalcılık ve Claude LEVI-STRAUSS'a yer verilmiş, olay Fransız basınında geniş yankılar uyandırmıştır.*

[2] *«Bildirişme» terimine «haberleşme» terimini tercih edenler varsa da, «haberleşme» alıcı ile verici arasında «uzaklık» bulunduğu düşüncesini uyandırabileceğinden, biz «bildirişme» terimini kullanıyoruz.*

[3] *Claude LEVI-STRAUSS, La Grande Aventure de l'Ethnologie, Le Nouvel Observateur, 17-23 Ocak 1968.*

[4] *Le Nouvel Observateur dergisinin 115. sayısında Cl. LEVI-STRAUSS'un Yapısalcılık üstüne verdiği tanımdan.*

[5] *Système de la Mode, 1967.*

Açık Olmak

Muzaffer Buyrukçu

Mirasa konma düşüncesinde bir umut görüyor çokları. Ben ise miras düşüncesiyle yaşıyan insana tutsak insan diyorum.

o

İnsanların çoğu —şimdilik— iki yerde, çevrelerinden bir kayba uğrama korkusuyla gizledikleri her şeyi açık açık ortaya koyuyorlar : Hastanelerde ve mahkemelerde.

Çünkü mahkemede de hastanede de insanın açık olmasını belirliyen şey —kurtuluş— isteğidir.

o

Dilenciye verilen sadaka acıma duygusundan ötede bir şey, dilencinin bulunduğu duruma düşme korkusunun bir ücretidir ve bu davranışta toplumsal değil bencilce bir anlam yatmaktadır.

Tuhaf insanlarız biz ve bizim sadece çeşitli isteklerimiz, çeşitli amaçlarımız yoktur; bu isteklere ve amaçlara bizi götürecek olanakları, metodlu çalışmaları, raslantıları Tanrı'ya ettiği dualarla destekliyen birer dilencimiz vardır.

Ama çok saçma bir tutumdur bu. Çünkü istekler, amaçlar, dilekler bir takım toplumsal ve iktisadi koşulların yerine getirilmesiyle gerçekleşir. Daha doğrusu bu bir düzen meselesidir, bir dilenci meselesi değil.

Dilencinin ettiği dualar kabul edilseydi ve buna emin

olsaydı önce kendine dua eder ve o sefil durumdan kurtulurdu.

Kendisini sefil durumdan kurtaramıyan ve bütün insanların en altındaki onursuz bir yaşantının içinde tutmaya devam eden Tanrı, nasıl olur da dilencinin sizin adınıza ettiği duaları kabul eder?

o

Bir olayla karşıkarşıya geldiler mi şaşırıyorlar, «Nasıl olur, nasıl yapabiliyorlar?» diyorlar.

Ben de onların böyle saf saf konuşmalarına, şaşırmalarına şaşıyorum.

o

Kim ki düşünme yeteneğinden uzak tutulmaktadır ve kendi sorunları hakkında özgürce yargı vermek hakkına sahip değildir, o mahkûmdur.

o

Öğüt, şu anda bir olayı yaşıyan insana geçmiş yaşantımızı dolduran deneyleri, örnekleri; doğru ve yapılması gerekenin o olduğunu inandığımız gerçekleri sunmaktan başka bir şey değildir. Ama çelişmeli bir durumdur bu. Dün yaşanan bir olaydan kazanılan çözüm yolu, bugün yaşanan bir olayı hiçbir yönden çözecek nitelikte değildir.

Çünkü bugün dünü bütün koşullarıyla eskitmiştir.

o

İki bölümlü bir hikâyeydi anlattığım. Birinci bölüm, kadınla erkek arasındaki çeşitli olaylardan başka cinsel ilişkileri de ayrıntılariyle içine alıyordu.

İkinci bölüm, sosyal bir karakter taşıyor ve ikisinin arasındaki ilişki kalabalık bir çevreye yayılıyordu; kavga ve yaralama olaylariyle sürüyordu. Bu olaya tanık olan ki-

şilerin tutarsız davranışları, insan hayatının kurtarılması söz konusu olan kritik bir noktada en küçük bir ilgi göstermiyen devlet kurumlarındaki temel bozukluk, eleştiriliyordu.

Dinliyenler, büyük bir istekle ve tekrar tekrar kadınla erkek arasındaki cinsel ilişkinin ayrıntılarını sordular; bence birinci bölüm kadar önemli olan ikinci bölüme geçmeceye ve üzerinde durmamaya özellikle dikkat ettiler. Öfkelenmedim. İyice biliyordum ki Türkiyenin kendi öz sorunlarına bilinçli olarak sahip çıkamaması; kişilerin bireysel sorunların çevresinde dolaşmasına, bu sınırları aşma çabası gösterememesine, toplumsal sorunlara eğilecek düzeye gelmemesine bağlıdır.

Onlar kurtulmadan kurtaramazlar.

o

Onu övdüm. Yüzüne karşı söylediğim sözleri belirttiği gerçekler, onun da çoktandır bildiği, çeşitli çevrelerde çeşitli kimseler tarafından ileri sürülen ve benim sözlerimle uyuşan yargılardı. Gene de sevindi. Çünkü değerlendirmenin eski ve itici bir büyüsü vardır, güven yaratır. Ama düzen, insanları birbirileriyle ve toplumla olan ilişkilerinde o kadar tersliklere düşürüyordu ve bu terslikleri yaratan olaylar o kadar çoktu ki, onun sevinci bir süre sonra yok olacaktı.

o

Bağırma bir uzaklık, bir sevinç ve bir öfkenin ses hâline gelişidir.

o

Bazılarına dikkat ediyorum. Doğru söylenmesi gereken yerde yalan söylüyorlar ve acı çekmiyorlar.

o

Yüzleri olaylar yapar. (Yaş bu olayların arasında durur).

o

Yargıçları yürüyen insanlar olarak düşünemiyorum.

o

Gorki'nin mektuplarını okuyorum. Çehov'a yazdığı mektupların birinde, (...Sana her mektup yazışımda, seni neşelendirmek, memnun etmek, hayatı daha kolaylaştırmak ve genellikle, bu perişan olmuş ama güzel dünyamızda sana yaşamayı sevdirmek istiyorum.) diyor. Bir başka mektubunda da şunları söylüyor. (...Şimdiyedek Rus edebiyatında senin gibi bir yazar yetişmedi ve şimdi sen bizim en büyük, en kıymetli kişimizsin. Sana olan hayranlığımı nasıl belirtebileceğimi bilemiyorum... Bir saban nasıl toprağın içine girerse, senin de o şahane hikâyelerin, hayatın anlamı ve derinliklerine öyle giriyor.)

Bir de bizim edebiyatımıza göz atın. Bu içtenliğin zerresini bulamazsınız.

Hayran olmasını bilmeyen, sevemiyen, herkesi düşman gören ve övmemek için susmayı seçen; edebiyat dışı dedikodularla birbirilerini suçlayan, suçladığı kimseye rasladığı zaman da boynuna atılıp öpüşen, «Nerdesin yahu, hiç görünmüyorsun?» diyen insandır bizim sanatçımız.

Büyük bir yüreği olmayan insan, sanatçı diye şimdilik gününü gün etse de sanatçı değildir aslında.

Bunlar ayıklanmayınca büyük bir Türk edebiyatı doğmayacaktır.

Anarşizm Üstüne Bir Kaç Söz

Masis Kürkçügil

Yanlış anlaşılmaktan en çok yakınan öğretidir anarşizm. Daha 1840 yılında Proudhon «Ben bir anarşistim!» dediğinde yer yerinden oynamıştı. Neydi anarşizm? Sözlük anlamı yunanca anarchos (yöneticisiz) den gelen anarşizm büyük Fransız devriminden o ana dek bir suçlama sözcüğünden ileri gidememişti. Oysa anarşizm gerçek anlamını 1789 kasırgasında belirgin olarak bulmaya başlamıştı. «Her çeşit hükümet biçimi yasa dışı edilmelidir,» diyen Jacques Roux, devleti örnek alarak toplum yapısını kökünden değiştirmeyi ön gören süper-devrimcilerin düşünce akımı anarşist çizginin açık-seçik görülen ilk noktalarıdır.

Bu çizgi, XIX. yüzyılda Godwin'in uscu, Stirner'in anarşist-bireyciliği (mutlak bircilik), Proudhon'un pozitif, Bakunin-Kropotkin'in komünist ve Tolstoy'un dinsel anarşizmi ile kendini açıklıkla belirtti. Bunları en yalınç olarak bireyci ve komünist anarşizm diye ayırabiliriz. Bireyci anarşizm hafifletilmiş de olsa özel mülkiyete yer verir, kurtuluşu bireyin kendisinde, *«Ben»* de bulur ve utkusunu evrimde görür: oysa komünist-anarşizm ortak mülkiyetçidir, kökte bireyci olduğu halde kurtuluşunu başkalarının kurtuluşunda bulur ve *salt* devrimcidir.

Amaç bireysel istemin özerkliğini sürdürmektir. Bunun için de anarşizm kişi özgürlüğü ile sıkı bir bağ kurmuştur, Bakunin, «Benim için önemli olan bütün öteki in-

sanlardır», «...insan, insanlığı ve herkesin özgürlüğünü sevdiği ve saydığı ölçüde gerçekten insandır. Özgürlüğü ve insanlığı, herkesçe sayıldığı sevildiği ortaya çıkarıldığı ve yaratıldığı ölçüde insandır» der (görüldüğü gibi bu, insanı bireysel sorumluluğa götüren bir özgürlüktür). Özgürlük karşılıklı yardımlaşmanın gelişmesinden oluşmuştur ki, bu da anarşist aktörede çok önemli bir yer tutar. Kropotkin anarşist aktöre için hazırlamayı düşündüğü «Etika» nın ikinci cildinin ön hazırlıklarında bir bilgin olarak çok iyi çözümlediği Darwinizm'den yararlanıp esinlenmiştir. İnsanlarda çok yüksek bir iyilik tasarımı vardır ve bu iyiliğin kötülüğü yeneceği inanı, insanın yaradılışında yer alır; savaşın yanında doğada türler arasında güçlü bir karşılıklı yardımlaşma vardır, diyen Darwin'i alıp iyice inceler ve aktöre görüşünü bu KARŞILIKLI YARDIMLAŞMA'nın üzerine kurar.

Anarşizmde aktöre hiçbir solcu öğretide görülmemiş kertede önemlidir. «Özgür bir toplum aktöre üzerine kurulmalıdır.» (Kropotkin); «... Her şeyden önce toplumun kendisini aktörece yükseltmek gerek» (Bakunin);

Kropotkin'e göre her çeşit çelişkinin temeli ekonomik değil aktöreseldir, ekonomik neden görünsel (zahiri) dir, asıl ve gerçek neden ise aktöreseldir. Anarşizm aktöre anlayışında maddesel ve tinsel eşitliğe sıkı sıkıya bağlıdır, o kadar ki, sömürünün her türlüsünü tutsaklıkla niteliyerek ona baş kaldırır. Örneğin, ücret karşılığı kiralanmayı (birey ya da devlet yanından) tutsaklık olarak görür.

Lebedieff Kropotkin'in aktöre görüşünü şöylece özetlemiştir: «Karşılıklı yardımlaşma, tüze ve kişisel fedakârlık.» Önce de dediğim gibi, karşılıklı yardımlaşma özgürlüğü doğurur; kişinin özgürlüğünü elde edebilmesi için, özgürlüğünü kısıtlayan ekonomik, dinsel, tüzel, aktöresel...

vb. bağlara ve bu bağların ürünü olan kurumların tümüne baş kaldırması gerekir. Çünkü, bugüne dek kurumlar belli bir ayrıcalı sınıfın yararına çalışmıştır, yani bunlar sınıf egemenliğinin birer temsilcileridir; sınıf ayrılığı olan bir toplumda eşitlikten, özgürlükten söz edilemiyeceğine göre de, öylesi bir düzeni kökünden yıkmak gerekir. Belli bir sınıfın egemenliği üzerine kurulan —otoriteye dayanan— yönetim biçimlerini ortadan kaldırmak için de «korkunç baskı ve sömürme makinesi» olan devleti ortadan hemen yok etmek gerekir.

İşte anarşizmin eylem alanındaki ilk amacı DEVLET (ele geçirilmesi değil, yokedilmesi gereken devlet)dir. Devlet «Tarihsel olarak, kaba gücün, vurgunun, yağmanın bir kelimeyle, savaşın ve ülke açmanın, ulusların dinsel uydurmalarının yarattığı tanrılarla evlenmesinden oluşmuştur». Böylesi bir kurumun özgür ve halkçı olamayacağını Engels bile kabul etmişti. Oysa Anarşizm özgür ve halkçı olmayan her şeyin karşısındadır.

Kısaca anarşizm bireyi bir üretici olarak kapitalistin, bir yurttaş olarak devletin, bireyler olarak da dinsel aktöre otoritelerinin boyunduruğundan kurtarmayı öngörür. Ve bütün bu otoritelerin temsilcisi olan «Hükümet baskı, yoksulluk, ayrılık, düzensizlik; anarşi ise özgürlük, birlik, sevgi anlamına gelir.»

Hem, kimse ne başkasını, ne de yığınları temsil edebilir. Çünkü tam anlamıyla - her şeyi bilemez. Yani devleti en iyi biçimde yöneten temsilî hükümet halk hükümeti olamaz. Onun, çoğu sorunlar karşısındaki durumunu (devlet gibi) Tanrıya benzetebiliriz. Hükümet de, devlet de, Tanrı da soyutturlar, halkın içinden çıkıp üstüne biner ve onu sömürürler. Halkın imgeleme, düşleme yetisinin dışındadırlar. Tanrı gibi usa aykırıdırlar, buna bağlı olarak «her

hükümet, özü gereği, devrimci değil, karşı-devrimcidir».

Artık *insanı insan, beni ben* olmaktan alıkoyanlar saptanmıştır. Bu kötüler durdukça eşitsizlikler, özgürsüzlükler... kısaca, tutsaklık da ortadan kalkmaz. Geriye, ussal olmayan bu düzenin yok edilmesi, daha iyiyi getirebilmek, daha insancasını yaratabilmek için yıkılması kalıyor. Yadsınan değerler yığınının külleri üzerine anarşist değerleri, (özgürlük, kardeşlik, sevgi...) getirebilmek için DEVRİM yapmak.

Bakunin'e göre, kötü olan devlet (karşı-devrimci)'le iyi olan devrim tarihe yön verirler ve bunların uyuşmasından söz edilemez; aralarında ölümüne bir savaş vardır. (1) Bu savaşta devrimin yöntemi toplumsal ayaklanmadır. Yani halk kendi kurtuluşuna kendi ayağıyla gidecek, hakkını kendi eliyle alacak, kendi yaratıcı gücüyle kendi dünyasını kendi kuracaktır. Yine de her şeyden önce bireysel baş kaldırma gereklidir: kütlelere örnek olacak, onları uyaracak devrimciler gereklidir. XIX. yüzyıl sonunda bu devrimciler *edimsel yoldan propaganda* (tethiş) yapacaklar. Bu halkın uyanıp kendi gücünün bilincine varması için gerekli görülüyor. Bu propaganda değişik yer ve zamanda, değişik görünüş ve anlamdadır. Yine de ortak yanları vardır suikastçilerin, aralarında eceliyle ölen yok gibidir, ya intihar eder, ya darağacını boylar, ya çıldırırlar da ya zindanlarda çürürler... *Tanrısızdırlar,* gelecekteki değerler için yok olmayı göze alırlar. «Anarşist cinayet» doğrudan doğruya öğretinin temelinde yoktur; bu arınmış ruhların başarısızlığı sonucunda 1870'den sonra gelişir. *Salt aktöre* kaygısıyla köylere gidip öğüt verenler ya dinlenmez ya da jandarmaya ihbar edilirler. Artık bu anarşist entelijansiya kendini yalnız bulur ve bireysel yıldırıcılık ilke olur (özellikle Çar Rusya'sında). Yüce duygularla başarılamayan iğ-

renç duygularla denenir (Naçayevcilik). (2)

(1) Anarşizme göre devrimler hızlanan gelişmelerdir. Ve evrimci-devrimci katı örgütler, katı kuramsal sistemler gelişmeyi —ona bağlı olarak devrimi— engellerler. Onun için Bakunin hiç bir ilkeye, öğretiye bağlı olmadan arı bir özgürlük adına döğüşmüş olan Stenka Razin ile Pugaçev'i örnek gösterir. Anarşizm devrimi dialektik gereklilik açısından değil de, insanın insanla olan savaşı açısından görür. Devrimci güç, kent işçisinden çok lumpenproletaryat'da ve köylü sınıfında bulunur.

(2) ... Naçayev'de devrim ve devrimci apayrı bir değer taşır. Bakunin'le birlikte yazdıkları «bir devrimcinin Alfabesi» nde tüyleri ürperten bir tablo çizilir. Devrimci kişisel hiç bir şeyi (adı bile) olmayan, kara yazılı (ölüme mahkûm), tek ülküsü devrim olan, aktöre duygularından kopmuş (dostunu en iğrenç bir biçimde dâva uğruna öldüren), ancak amacına hizmet edenlerin dostu bir insandır. Tek ereği kol işçilerinin özgürlüğü, mutluluğudur.

Naçayev'e göre halkın yöneticilere beslediği kini arttırmak, hükümeti baskı tedbirlerine itmek gerekir. Devrimci asla halkın üzerine tepeden inme bir siyasal örgüt kuramaz, ona düşen evrensel bir yıkımdır; yaratma halkın yaratıcı gücü ile olacaktır. Oldukça düzenbazdır, öyle ki Bakunin bile bu eski çömezinden iğrenir. Ama Naçayev aşağılanamaz, içtendir. Kendini ölesiye devrime vermiştir, arıktır, özgürlüğüne karşı arkadaşlarının ihbarını isteyen generali bir tokatta yere yıkar.

(Bitmedi)

Anadolu Türkçesi

XIII.

İsmet Zeki Eyüboğlu

FİDAN, FERMENE, FELENK, FİLİNTA, FLORYA, FENER, FOSFOR, FOL - FOLLUK, FOYA, FİYASKO, FİNCAN, FİNO, KAPUT GİTMEK, KADIRGA, KALTABAN, KADRO, KOPİL, KUKLA, ARMUD, FABRİKA, FAK, FRENK, KULUNÇ, KOKOROZ, KOPÇA, KILIF, KAVANOZ, KABLO, KAPUT, KAVAL, LİTRE, KIRANTA, KASATURA, KANCA, KAKAVAN, KÂLFA, KAMA KALAFAT......

Fidan dilimize belki de Grekçe *küçük ağaç sürgünleri* anlamına gelen *phudas, phudos* sözünden geçmiştir. Türkçesi *eşkin, sürgün* olarak söyleniyor. Almancada *spross,* Lâtincede *semen,* bir de fidanlık anlamında *seminarium* sözü vardır. Bizim Fakültelerdeki *seminer* deyimi burdan geliyor. Farsçada *bün, nihal* gibi karşılıkları vardır. *Fermene,* dilimizde giyimlerin kol ağızları, ya da başka kolluk anlamına gelen bu sözün Fransızcası *parement,* Almancası *schmuck, Zierde,* olduğuna göre kaynağı daha çok Fransızca olsa gerek. Fransızcaya da Lâtinceden geçmişe benziyor. Bedros Keresteciyan Lâtince *paramentum* sözünü buna kaynak olarak gösteriyor. *Feleng (felenk)* dilimizde *dayaşgan, bir nesnenin altına konup onu kaydırmaya yarıyan araç* anlamına gelen bu sözün kaynağı Grekçe *phalaggi* olsa gerek. O dilde *karaya çekilen kayıkların altına konan ağaç kızak* anlamına geliyor. Trabzon köylerinde buna *pa-*

langa da derler. *Filinta* denen tüfek türü İngilizceden, *flint* sözünden gelmiştir. O dilde bu *çakmaklı tüfek* anlamına geliyor. Bugün beş mermi alan kasalı kısa namlulu tüfeklere de köylerde bu ad verilir... *Florya* dilimize Rumca *phugori* sözünden gelmiştir. Bildiğimiz kuşun adıdır. *Fener* sözünün kaynağı Grekçe *phanarion*'dur. Grek dilinde *phane* sözü *ışıldak (meş'ale)* anlamına gelir. *Phanos* ise *aydın, parlak, ışık veren* demektir. Bunun *phanari* gibi söylenen biçimi de vardır Grekçede (Dr. Suad Y. Baydur).. Oysa Bedros Keresteciyan bunun Grekçe *phanariox* sözünden türediğini ileri sürüyor. Bizce Anadolu Türkçesine ilk söyleniş biçimi olan *phanari-phanarion*'dan geçmiştir. *Fosfor* dilimize Fransızca *phosphore* sözünden girmiş olduğu gibi, Almanlar da *phosphor* diyor. Belliki Batı dillerine ya Grekçe *phosphoros*, ya da Lâtince *phosphorus* sözünden girmiştir. *Fol-Folluk* dilimize Grekçe *pholea-pholia* sözünden gelmiştir. Tavukların yumurtlaması için yapılan yer demektir. *Foya*'nın geldiği yer İtalyanca *foglia*'dır *Süslemede kullanılan nesnelerin altına konan parlak düzlem, onlara parlaklık veren nesne* anlamına geliyor. *Foyası meydana çıktı* deyimi bundan türetilmiştir. *Fiyasko*'nun kaynağı gene İtalyanca *başarısızlık* anlamına gelen *fiasco*'dur. *Fincan* dilimize Farscadan, *pingân* sözünden gelmiştir. O dilde *küçük saplı çay içme kabı* anlamındadır. *Fino* da İtalyanca her nesnenin ufağı anlamına gelen *fino* sözünden geliyor. *Kaput gitmek* deyimi İtalyanca *eli boş kalmak, sayı alamamak* anlamında kullanılan *capato* sözünden türetilmiştir. *Kadırga* dediğimiz eski savaş gemisi de dilimize Grekçe *khadergon* dedikleri *kürekle çekilen yelkenli gemi*'den girmiştir. *Kaltaban* bir yerme deyimidir, Farsçadan gelmiştir. O dilde *deyyus, alçak, pezevenk* gibi anlamlara gelir (Burhan-i Kati).. *Kadro* da İtalyanca *dört-*

köşe, ya da *bir işin düzenlenmesi* anlamındaki *quadro* sözünden gelir. *Kopil* de Rumca *küçük çocuk* anlamındaki *xopili* sözünden türemiştir. *Kukla* Rumcadır, *mukavva kutu* dedikleri *xouxla*'dan gelir.

Armud dilimize Farsça bildiğimiz yemişin adı olan *emrud* sözünden gelmiştir. Farslar buna *ermud* da derler.

Fabrika sözü Anadolu Türkçesine İtalyanca *fabrica*'dan girmiştir. İtalyancaya da Lâtince *iş yapmak* anlamında kullanılan *faber*'den türeme kökten girmiştir. *Fak,* dilimize deyim olarak *faka basmak* biçiminde kullanılır çokluk. Kökü Arapçadır. *Fak* Arap dilinde *tuzak* anlamına gelir.

Frenk sözü de Fransızca *franc* sözünden değişerek dilimize geçmiş, *yabancı* anlamında kullanılmaya başlamıştır. Gerçek anlamı eski Fransız ulusuna ad olan bir sözdür.

Kulunç sözü düpedüz Rumcadır. Onlar buna *xolixos,* yada *xolon* derler. Gerçek anlamı *kalın barsak* demektir. Bu söz Fars diline de geçmiştir. Onlar buna gövdenin kalın barsak, buna yakın yerlerde duyulan ağrı anlamında *külünç* derler. Dilimizde de aşağı yukarı o anlamda kullanılmaktadır.

Kokoroz, bu söz dilimize Romence *coucourous* denen, *mısır buğdayı* anlamına gelen sözden geçmiştir. Evlerde mısır çatlatmaları yapmak, mısır kavurmak gibi eğlencelerde kullanılan mısırların adıdır. Öyle ki *kokoroz-mokoroz-iki tavuk bir horoz* gibi bir de tekerleme yapılmış ondan dilimizde.

Kopça sözü de Türkçe değildir. Rumca *çengel,* bir yeri iliklemek için kullanılan araç anlamındaki *xoumbidga,* yada *xombos* sözünden türemiştir.

Kılıf da dilimize Arapça, *kın,* bir nesnenin içine girmesine, saklanmasına yarayan araç karşılığı söylenen *gilaf* sözünden gelmiştir.

Kavanoz sözü Anadolu Türkçesine İspanyolca *şişe, kap* anlamını içeren *campanos* sözünden geçmiştir. Türk diliyle açıklanacak bir durumda değildir.

Kablo, Fransızcadan gelmedir. Doğrusu o dilde *cableau* biçiminde yazılır. Okunuşu bizim söylediğimiz gibidir. Üstü kaplı, sarılı lastik tellere verilen bir addır.

Kaput da dilimize Fransızcadan geçmiştir. O dilde *capote* olarak yazılır. Kökü Lâtincedir. Erlerin giydikleri, sarındıkları kalın giysilere denir. *Kaval,* bütün Anadoluya yayılmış olan bu çalgı da Grekçeden gelmiştir. Yalnız bunun anayordu gene Anadoludur. Grek ülkesine buradan gitmiştir. Grekler ona *aulos* diyorlar. Eski Anadolu dillerinden Grekçeye geçmiş, *içi boş nesne, düdük, tüfek demiri* anlamlarında kullanılıyor birçok yerlerde.

Litre, dilimize İtalyanca *litra* sözünden geçmiştir. Fransızcada da böyledir. Yalnız bu sözün Batı dillerine Arabca *desti, sürahi* anlamına gelen *rıtl* süzünden geçtiğini ileri süren dilciler çoktur.

Kıranta, bu söz de İtalyanca *kırklık, orta yaşlı kimse* anlamına gelen *quaranta* sözünden türemiştir. Dilimizde pek az değişikliğe uğramıştır.

Kasatura, bu da İtalyancadır. Doğrusu *cacciatore*'dir. Tüfeğin ucuna takılan süngüye verilen bir addır.

Kanca sözü de İtalyanca *çengelli değnek* anlamında kullanılan *gancio*'dan gelip girmiş dilimize. *Kakavan* sözünün iki anlamı vardır. Biri papağanın bir türü, öteki ise

yaşlı çerkes kadını demektir.

Kalfa, bu söz Arapçada *okul öğretmeni yamağı* anlamında söylenen *halife*'den türemiştir. Bir işde becerikli kimse anlmına da gelir..

Kama denen kesici araç dilimize Ermeni dilinde kullanılan, *çivi, kütüğü yarmak için kullanılan kesici araç* adını taşıyan *kama* sözünden gelmiştir. Sonradan bildiğimiz nesnenin, bel bıçağının adı olmuştur.

Kalafat, bu söz İtalyancadır. O dilde *calafato* olarak söylenir. Geminin, kayığın dışını katranla, ziftle sıvamak, onarmak demektir. Grekler buna *khalaphateig* derler, Fransızcası *calfater*'dır. Demek ki o dillere de gene Grekçeden geçmiş bir sözdür.

o

Dil Devrimi ve Dilimiz

Talayhan Soytürk

Dil devriminin karşısında olanlar, genellikle şu savlar üzerinde birleşmektedirler. 1) Dilimiz, öğretimde, yazışmalarda ve konuşma dilinde «ne idüğü belirsiz kimseler» tarafından yozlaştırılmaktadır. 2) Türk dilinin anlatım gücü zayıflatıldığından, gittikçe ilkel bir dil durumuna düşmektedir dilimiz. 3) Yeni sözcükler yaratacağız diye kimi uzmanlar ve yazarlar, dilde bir tür aşırılığa sapmakta ve hattâ onu temelden zorlamaya değin işi ileriye götürmektedirler. 4) Dilimizin özleşmesi, dilde devrim adıyla ilmî çalışmalar yaptığını sanan bir Kurum, bilâkis anlaşılmaz ve geçersiz bir sözcük yığınını zorla yaymak ve Türk Ulusuna kabul ettirmek çabası içindedir..

Bir toplum, vatansız ve bayraksız da olsa varlığını, vatanı ve bayrağı olan bir ulusun çatısı altında pekâlâ sürdürebilir; fakat kendine özgü dili olmayan bir topluluk düşünülemiyeceği gibi böyle bir topluluğun var olduğunu savunacak usu olan birinin karşımıza çıkacağını da umut edemiyoruz.

Görünen ve bilinen gerçek şudur ki, kimi bağnazlar, dil devriminin ve dilimizin özleştirilmesi yönünde yapılan çalışmaların tüm karşısındadırlar.

Neden karşısındadırlar? Bu kötüleme nedendir? Çünkü, «Üniversitede bir dil uzmanı çok zor yetişir: 4 yıl Türkoloji tahsil eder, doktora yapar, asistanlık, doçentlik imtihanları geçirir, profesör olur, araştırmalar yapar, eser-

ler yayınlar, ona işte o zaman dilci denir. Dilimizi bilim metotlarıyla ancak bunlar inceleyebilir.» (Prof. Dr. A. Temir)

Bu tümceye bir nokta koyalım! Bakıyorsunuz, kendilerini birer dil uzmanı sanan kimi kişiler, «Türkçenin özü, zengin hazine, ot ve yapraklar altında yatıyordu» diyebiliyor; 1908 den sonraki edebi eserler okunursa, «Türkçenin varlığı ve güzelliği öyle korunmuştur ki bu, Türk Milletinin en büyük başarısı ve talihidir» diyebiliyor. Ve yazısını, «O devrin müellifleri, bu gerçeği günümüzün kafası az gelişmiş aydınlarından çok daha iyi bildikleri için, eserlerini halkın konuştuğu dil ile yazıyorlardı. Çünkü millete değer vermekteydiler» diye sürdürebiliyor..

Dilimizin bilimsel metotlarla incelenebilmesi için uzmanların ne bir «akademik kariyerden» geçmesi şarttır; ne de 1908 den sonraki «edebi eserler», Türkçe'nin varlığını (!) ve güzelliğini (!) denildiği gibi tüm olarak korumuştur. Yazımın sonunda bu konuya rakamlarla yeniden değineceğim.

Bugün, kentliye ve köylüye değin uzanan gazete, dergi, radyo, sinema ve tiyatronun halkın anladığı Türkçe ile değil, uydurma argo ile seslendiğini öne sürenlere şunu sorarız : Türk dilini özleşmeye karşı korumak demek, Osmanlıcayı, Arapcayı ve Farscayı dilimizde yerleştiği gibi sürdürmek demek değil midir? Bugün, bir İngiliz 450 bin, bir Fransız 250 bin, bir Alman 225 bin sözcükle konuşurken, bir Türkün 10.500 Türkçe sözcükle konuşmaya zorlanmasını, ne tür millî bir duyguyla bağdaştırabilirsiniz? Ve de bu konuda çalışmalar yapan, dilimize yeni sözcükler kazandırma yolunda yıllardır çaba harcayan bir Kurum'un düşünsel yapısını sapık ve millî olmayan bir yöntem içinde olduğunu nasıl nitelendirebi-

lirsiniz!

Şimdi, hâlen yürürlükte bulunan «Sicilli Ahvali Memurin Nizamnamesi» nden birkaç maddeyi beraberce okuyalım:

«Hizmeti devlete dahil olacak zevat evvel be evvel bir tercümei hal varakası vermekle mükelleftir. Tercümei haller, bir numara ile numunesi merbut varakai matbuai mahsusta yazılır.» (Madde-1)

«Tercümei hal varakasında maaş ve memuriyete müteallik hususatta yalnız senei maliye ve velâdet v.s. gibi kuyudu muamelâtta senei hicriye ile beraber senei maliye tarihleri rakkam ve yazı ile tahrir edilecektir.» (Madde-4)

«Vesaiki resmiye ile ispat olunamayan ve bilistilâm mahallerince de kaydı bulunamayan memuriyetlere müteallik hususat için sahibi vukuf ve şayanı vusuk ve itimat iki zat tarafından mahtud ve bir mevkii resmiden musaddak şahadetname dahi ibraz olunamadığı takdirde ifadatı vakıa nazarı dikkate alınmaz.» (Madde-11) ...

Bugün, dilimizde özleşmenin gerekliliğine inananların ve bunu ödünsüz savunanların, «bu işi sinsice bir gaye uğruna yaptıkları», «karanlık maksatlar peşinde koştukları», «Türk aydınlarının (!) ve ilim (!) adamlarının (!) birbirlerine karşıt, birbirlerinden uzak dünyaları olduğu» şeklindeki savlar, dayanaksız ve havada kalan önermelerdir.

Türk Dil Kurumu'nun 35. Dil Bayramını kutlamış olması, öz Türkçenin talihsizliği değil; bilâkis, dilimizi gerici, softa ve aydın geçinenler karşısında bugüne değin yaşatabilmiş ve ödün vermeden koruyabilmiş olmasında aramalıdır.

Sözü şimdi rakamlara bırakalım. Şemsettin Sami'nin Kamus-ı Türkî'sinde (1901), Türkçe : 10.500, Arapça:

13.000, Farsça: 3.700, Batı dilleri: 1.300 sözcük vardır. Türk Dil Kurumu'nun (1966) Türkçe Sözlük'ünde ise, Türkçe : 14.000, Arapça: 7.000, Farsça: 1.500, Batı dilleri: 4.000 sözcük bulunmaktadır. Öz Türkçe sözcük oranı, her ne denli % 54 olarak görünüyorsa da, yazı dilinde bu oran % 75-80'e değin yükselmektedir.

Dil sorunumuzu bilimsel yöntemlerle çözümleyecek bir «Dil Akademisi» nin kuruluş çalışmalarının sonuçlanmakta olduğunu gazetelerde okuduk.

Dileğimiz, gerek yasa metninin gerekse yasaya bağlı olarak yapılacak yönetmeliklerin özleştirmeye karşı olmaması; ve üyelerin, bir görüşü savunan ya da destekleyen kişilerden seçilmesini önleyecek nitelikte olmasıdır. Millî Eğitim Bakanının gene gazetelerde yayımlanan demecinde, bizi bu konuda kuşkuya düşüren kimi tümcelerin yer aldığını gördük.

Tahsin Yücel'in dediği gibi, «Sayın dil uzmanlarımız, kendileri gibi düşünmeyenleri «ne idüğü belirsiz kimseler» diye niteliyerek, Türkçenin geliştirilmesi konusunda bütün yetkilerin kendilerine bırakılmasını isterken, tutarsızlığı bu denli ileri götürmeseler daha iyi ederler.»

Çünkü, ne sık sık gönderilecek genelgeler ve yapılacak baskılar, ne de dil devriminin karşısında olan akademiler, dilimizin özleştirilmesi akımını durdurmaya yetecektir.

Türk Dil Kurumu, şimdiki çalışmaları doğrultusunda yürüdükçe, bütün engellemelere karşın «Dil Devrimi» ni sonuçlandıracaktır.

Atçalı Kel Mehmet

M. Gümrükçü

Osmanlı tarihinde ilk halk ihtilâli olması bakımından üzerinde önemle durulması gereken bir konu olarak sunuyor bize Çağatay Uluçay Atçalı Kel Mehmet olayını. 1829-1830 yılları arasında devleti bir hayli uğraştırmış olan Aydın ihtilâli adıyla bilinen bu halk hareketini, yabancı kaynaklardan da yararlanarak derinlemesine araştıran yazar bazı karanlık ve yanlış bilinen noktalara da ışık tutarak ilginç bir yapıt çıkarmış ortaya.

Kitabın hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar arasında iki İngiliz gezgini Major Keppel ve Arundel'in *Narrative of a journey across the Balkans* ile *Discoveries in Asia Minor* adlı kitabları, *Tarih-i Lütfi, Tarih-i Cevdet* ve hükümetin divan kararlarının yazıldığı mühimme defterleri bulunmaktadır. Ayrıca yazar bu konuda halk arasındaki söylentileri de incelemiş. Kitapta ek olarak olay ile ilgili tarihsel belgeler ile Aydın ve çevresinin bir de haritası bulunmaktadır.

Yazar, eserin konusu olan olayı, toplumsal, ekonomik, ve siyasal açılardan derinlemesine inceleyip, dönemin toplumsal durumunu, halk-hükümet ilişkilerini, başkaldırışın önemini belgelere dayandırarak inandıracağı bir biçimde anlatıyor.

Olay, fakir bir zeybeğin zengin bir ağanın kızını sevmesiyle başlıyor. Ama ağa kızını vermek istemeyince işler karı-

---

Atçalı, Kel Mehmet, Çağatay Uluçay, İstanbul 1968, 94 sayfa, 5 lira.

şıyor. Zeybek dağa çıkıyor, üzerine gelen düşmanlarını yenerek adını çevresinde duyurmaya başlıyor. Ancak adının eşkiyaya çıkmasına karşın diğerleri gibi zulüm yapmıyor. Yoksul halkı gözetip zenginin malını fakire dağıtıyor. Kel Mehmed adındaki bu eşkiyayı halk benimsiyor ve seviyor. Kel Mehmed halktan gördüğü ilgiye ve desteğe güvenerek bir gün adamlarıyla Aydın şehrini basıyor, halkın zaten hoşnut olmadığı yöneticileri kovarak yönetimi bir yıl süre ile eline alıyor. Bundan sonra halkın beğenmediği bütün yasaları kaldırarak halktan yana bir düzen kuruyor. Topraksızlara toprak dağıtıyor, vergileri adaletle topluyor, kötüleri cezalandırıyor. Yaptıkları kısa zamanda çevredeki şehirlerde duyulunca oralardaki halkın da onayını kazanıyor.

Böylelikle Kel Mehmed'in öncülüğünde ilk kez bir halk hareketi başarıya ulaşmış oluyordu. Hernekadar, çıkarları bozulan bir takım kişilerin olayı bir zorbalık ve eşkiyalık şeklinde tanıtıp padişaha şikâyet etmeleri üzerine bunlara inanan padişahın Aydın'a gönderdiği kuvvetler Kel Mehmed'in kurduğu düzeni bozmuş ve eski düzeni kurmuşsa da olayın etkileri hükümetin bir çok kararlarına yön vermiş ve daha halka dönük bir politika güdülmesini biraz olsun sağlamıştı.

Halkın Kel Mehmed'in çevresinde toplanarak bir başkaldırma hareketine girişmesinin bellibaşlı nedenlerini yazar şöylece sıralamış:

1821-1829 arasındaki yıllarda Osmanlı devleti biri bitmeden diğeri başlayan savaşlar ve önemli iç sorunlarıyla uğraşıyordu. Büyük harcamaları gerektiren bu olaylar vergilerin artmasına yol açıyordu. Zaten yöneticilerin kötü idaresinden hoşnut olmayan halk vergilerin artışı yüzünden devlete iyiden iyiye düşman olmuştu. Eyaletlerdeki memurlar ve valiler halkı hiç düşünmüyor, yalnız kendi çıkarlarına bakıyor-

lardı. Halk bir yandan gittikçe yoksullaşırken onlar daha da zenginleşiyorlardı.

Bunların dışında, sayıları binleri aşan zeybeklerin, hükümetin yanlış politikasıyla geçimlerini sağlayamama durumuna düşürülmeleri, bu yüzden de hemen hepsinin eşkiyalığa başlaması, kaldırılan yeniçeri ocağında bulunan tarikat mensuplarının hükümete düşman olması, padişah II. Mahmut'un giyinişte yenilik çabalarının bazı çevrelerce hoş karşılanmaması da, Aydın ihtilâlinin başlamasında etkili oluyordu. Önemli bir başka nokta da, hükümetin, bölgenin coğrafi yapısı yüzünden, yasa dışı davranışları gerektiği gibi izleyip cezalandıramadığıydı. Bu yüzden toplumdaki kargaşa alabildiğine artıyordu.

Bu koşullar içinde, halk, karşısına çıkan kendisinden yana ilk kişinin peşinden gitmekte sakınca görümüyor. Yazar, halkın bir Kel Mehmed'in çevresinde toplanmasını, onun, içinde bulundukları güç koşullardan kendilerini kurtaracak düşünce ve davranışlara sahip olduğunu sezmiş olmasına bağlıyor. Ona göre, ancak bundan ötürü Kel Mehmed halkın desteğini kazanabilmiş ve bir yere değin başarılı olabilmiştir. Yoksa, halka zulmeden ölür eşkiyalar gibi, onların düzeyinde, herhangi bir eşkiya olmaktan kurtulamayacaktı.

Atçalı Kel Mehmed'in Aydın'da uyguladığı ihtilâlin bugünkü anlamda bir halk ihtilâli oluşu, Osmanlı imparatorluğunda bütün ihtilâlleri yeniçerilerin ve bilginlerin yaptığını, halk ihtilâli olmadığını ileri süren klâsik tarih görüşünü yıkmaktadır. Kel Mehmed ise halk hareketlerinin temeli ve ışığı oluyor, reform ve halk hareketleri konusunda toplumsal tarihimizde önemli bir yer alıyor. Kel Mehmed'in zulmü ve adaletsizliği ortadan kaldırma ve yeni bir düzen kurma ülküsü II. Mahmut'un yaptığı yeniliklerde, Tanzimat'ta, I. Meşrutiyetin ilânında önemli roller oynamıştır.

On Binlerce Kağnı

Fakir Baykurt

Koca dünya fırıl fırıl dönüyordu.

Yaz bahar ayları çöker çökmez gene bir rahatsızlık başladı. Yurdun her yerinde insanlar: «Daha ne duruyoruz?» diye sordu biribirine. «Eller uçup gitti, yetişebilene aşk olsun! Çabuk biz de gidelim. Biz de ilerleyelim!..» Basında, yayında, pilli bataryalı radyolarda, her yerde bu söyleniyordu.

Herkes yele binip sürmek istiyordu. Bu isteği anlamayanlar aşağılanıyordu. Biraz ağırdan alanları, biraz geri duranları çok ağır sözlerle suçluyordu herkes. Bozuk giden bütün işlerden bunları sorumlu tutuyorlardı : «Sizin yüzünüzden iki yakamız bir araya gelmiyor, âlemin oyuncağı oluyoruz! Biz bir makinenin kullanılışını öğrenmeden, eller yenisini yapıyor. İlâçların, icatların hesabı yok. Hap yapıp para kapıyorlar. Biz hâlâ bekliyoruz...»

«Olmaz böyleee!..» diye bağırdılar bir ağızdan.

«Biz de biliyoruz olmaz: Ama ne yapalım?»

«Kalkıp yola koyulalım, gidelim eller gibi...»

«Gideceksek ne duruyoruz madem? Haydaaaa!..»

«Binelim bir şeye, sürelim arkadaşlar, haydaaa!..»

«Sürelim, haydaaa!..» dediler hep bir ağızdan.

O dakika yola koyuldular. Havalar düzelip dünya ısınınca, ilerleme hırsı daha da arttı. Gençler, okumuşlar, durdukları yerde duramaz oldular. Dişi dökük koca karılar, kambur topal ihtiyarlar bile kalktılar : «Biz gidiyoruz! Kalan hoşça kalsın! Dedelerimizin mezarı, babalarımızın ko-

nağı kalesi burda kalsın, haydaaa!..» dediler.

İlkin, «Üç dört yüz kişi olsak yeter.» diyorlardı. Bir de baktılar, gelen gelene. Kimi torbasını takmış, kimi çantasını tutmuş. Kimi atını eğerlemiş, kimi eşeğini semerlemiş. Çarıklı, çizmeli, lâstik pabuçlu, yüksek topuklu bir kıyamet kalabalık. Cipliler, otomobilliler geliyor, Kamyon çekmişler, otobüs tutmuşlar. Telefon edip uçakları, gemileri, ayarlamışlar. Havadan, karadan, denizden, yerle göklerin arasından ilerlemeye başlamışlardı. Durmaktan, yavaş yürümekten bıkıp usanmışlar ve utanmışlardı. Artık ilerliyorlardı.

Radyolar, maç anlatır gibi, bu müthiş ilerleyişi anlatıyorlardı.

Bir anda binlerce insanın, böyle birden ileri fırlaması yoksul yurdumuzun göğüs kafesindeki havayı emip almış gibi bir sarsıntı yarattı. İplerdeki giysiler sallandı. Damların kiremitleri uçtu. Tahtalar, kiremitler çatırdadı. Sanki bir ucu tâ günün battığı yere uzanan bir hortum, yurdun iç organlarını, âletlerini habire çekiyordu.

Kasabalardan atlılar; at arabalılar da yola koyuldular. Köylerden eşekli, kağnılı, yaya insanlar da belirmeye başladı. Binlerce, yüz binlerce insan kendini bir rüzgârın önünde buluyor, ardına bakmadan, herkesin koştuğu yere koşuyordu : «Saniye saniyedir! Şimdiye kadar durduğumuz hata! Mademki büyüklerimiz, aklı eriklerimiz, paşalarımız ve de efendilerimiz yele binip sürdüler, biz ne duralım? Onlar ön teker ise, bizler arka teker değil miyiz? Peşlerinden gideceğiz. O'haaa!.. De'haaaa!..» Öküzlere atlara bastılar mudulu, bastılar kırbacı. Eşekleri pataklamaya başladılar.

Kervan habire büyüyordu. Yaz bahar olduğu halde, köylüler yamalı kışlıkların içindeydi. Yün çağşırlar, kıl ço-

raplar. Kiminde kilim, kiminde kepenek. Bebelerle beşikleri kağnılara yüklemişlerdi. Kabı kacağı, lâmbayı kandili, yakacağı gazyağını, ne gerekliyse hepsini almışlardı.

Sonradan yola çıkanlar, unlarını, bulgurlarını, tuzlarını, biberlerini de yüklediler. Kıymalarını, kavurmalarını, iç yağlarını, kavurgalık mısırlarını aldılar. Duvardaki üzerliği, nazarlığı, kuşlarını, kekliklerini, tavuklarını, kedilerini kazlarını hep aldılar.

Uçup göçüp gidiyorlardı.

Gebeleri kağnılara bindirmişler, yürüyemeyecek kadar yaşlı olanların da ayaklarını yerden kesmişlerdi. «Evet, biraz yavaş gidiyoruz ama, köylü kısmı daha hızlı gidemez. Er geç onların vardığı yere varacağız işallah!.» diyorlar, yaylana yaylana, bulana bulana yürüyorlardı. Meşe göbekli kağnı tekerleri dönüyor, yeri göğü bir gıcırtı dolduruyordu. Dere içi köylerinden, tepe başı köylerinden yeni yoldaşlar çıkıp kervana katılıyordu. Kağnı gıcırtıları, kara toprağın bir iniltisi gibi gökyüzüne doğru yükseliyordu.

Önden gidenler çoktan engin denizlere varmışlardı. Altlarında bilye gibi taşıtlar, habire ilerliyorlardı. Çok seyrek olarak dönüp arkalarına bakıyorlar, gelenleri gördükçe: «Öncülük bizde, öncülük bizde!..» diye seviniyorlardı. Ancak iki lokma bir şey yiyecek kadar duruyorlar, karınlarını doyurup, sularını da içtiler mi, hemen atılıyorlardı. Yarım saatçik duralım, bir kahve içelim demiyorlardı.

Havadakilerin yerle ilgileri yoktu. Onlar düşmüşlerdi bir yumuşacık boşluğun içine, göktaşı gibi fırıl fırıl dönüyorlardı. Bulutların üstünde, kanatlarını kuyruklarını gün ışıklarıyla parlata parlata uçuyorlardı. İlerlemenin tadını adamakıllı çıkarıyorlardı.

Denizdekiler gide gide yeni yeşilliklere, karalara çıktılar. Koca taşıtları gazlayıp yeniden sürdüler. Öndekilere

uyup arkadakiler de taşıtlarını gazladılar. Nereye gidiyoruz, neden gidiyoruz? sordukları yoktu : «Öndekiler gidiyor ya. Biz de gidelim. Maksadımız ilerlemek. İlerleyelim!» diyorlardı.

Karaları bitirip denizlere gelenler ise, kendilerini hemen bir deniz taşıtına atıyorlar, yüklerini üst üste yığıp sürüyorlardı. Limanlar, iskeleler, yabancı istasyonlar, çivisi çıkmış bir ülkenin insanlarıyla dolup taşıyordu. Ve herkes şaşıyordu bu hale : Ne yapıyorlar, nere gidiyorlar böyle toptan? Akıl sır erdiremiyorlardı. Durdurup birine sorsalar olmuyordu, çünkü kimse durup karşılık vermiyordu.

Radyoların sesleri başları kısıldı iyice. Karadakileri mi anlatacaklar, denizdekileri mi, yoksa havadakileri mi? hangi birine nefes yetireceklerini bilemiyorlardı. Çatlayan atları, düşüp dağılan uçakları, biribirine çarpan otomobilleri söylemiyorlardı hiç. Hep iyi haberleri söylüyorlardı ki, millet biraz daha coşsun, ilerleme hızlı olsun...

Ama ne kadar hızlı olsa, atlar bir yerde kesiliyor. Eşekler eski hızlarını aşamıyor. At koşulu arabalar, öküz koşulu kağnılar ağır ağır, ancak bu kadar ilerleyebiliyorlardı. On binlerce, yüz binlerce kağnı, köylerin ağırlığını yüklenmişler, meşe göbekli tekerlerini ancak bu kadar döndürebiliyorlardı.

Böyle ağır ağır giderek, kimi yerde konup göçerek, akşamları ettiler, şafakları söktüler, takılacak kadar insanı, kuşu kurdu peşlerine takıp gayretle, dirençle yürüdüler. Ve hâlâ yürüyorlardı. Ve önden giden akıllıların gittiği yere varmak için hâlâ da yürüyeceklerdi.

Birden, bir büyük gürültü koptu arkalarında. Günün doğduğu yerden, ovanın tâ öte ucundan bir toz bulutu büyüyüp geliyordu. Kurşun kadar hızlıydılar. Gözün gördüğünü seçeceği sınıra girdiler: Bir sürü uzun kuyruk, kara bo-

ya, gök boya ve boy boy otomobillerdi bunlar. Öttüre öttüre geliyorlardı. Otomobillerin ardında cipler, ciplerin ardında kamyonlar, otobüsler... Habire düdük öttürüp yol istiyorlardı.

Köylüler kağnılarını çekip yol vermeye gayret ettiler. Ama nereye çekip de yol vereceklerdi? Kalabalık dağı taşı doldurmuştu, çekilecek yer yoktu.

Düdük sesleri çoğalıyor ve göğe yükseliyordu. Düdük seslerine at kişnemeleri de katıldı bir süre sonra. Ve zıngadak durdular. Atlar, köpük içinde, habire huysuzlanıyordu. Binitliler: «Yol verin bize, yol yol!..» diye kağnıları, köylüleri sıkıştırıyorlardı.

Köylülerin kafaları kızdı birden: «Bu kadar acele ediyordunuz da, neye erken çıkmadınız, arkaya kaldınız? Yol yok size! Ooooo, siz de!..» dediler.

«Hayır! En önce biz çıktık yola! Bizden önce çıkan, bizden önce giden yok! Siz geç çıkıp yolu tıkamışsınız! Yol verin!..»

Köylüler:

«Nasıl olur?» diye bağırdılar. «Önden bizim aklı eriklerimiz, ayıklarımız yürüdüler. Biz de arkalarından yürüdük. Yarım gün bile mola vermedik töbeler olsun. Kağnıyla, merkeple de bu kadar ilerleniyor...»

Motorize beylerin kafaları kızdı. Düdüklerini bir artık öttürdüler: «Yol verin! Fazla kafa şişirmeyin, çabuk yol verin!..» Ortalığı inim inim inlettiler, çinim çinim çinlettiler.« Yol verin!..»

Yol veremiyorlardı.

Yol tıkalıydı.

Çok kızdılar, kahırlandılar: «Tüh be! Olacak iş mi şu? O kadar ilerledik, ilerledik, kağnılar yolumuzu tıkayıverdi! Tüh!..» diye ağlaşmaya, inleşmeye başladılar.

Radyolar bu tıkanmayı anlatmaya başladılar en sonu: «Öncü öncüleri ilerleyip geldiler. Kağnılar, eşekli, yaya köylüler yolları tıkamış olduğundan, öncü öncüleri hızlarını kesebilmek için, burunlarını toprağa soktular; ve sinirli bir sessizliğe gömüldüler...»

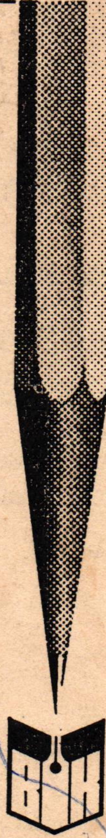
Arkasından acıklı bir plâk çalındı.

Plâk bitince Masalcı Baba çıkıp geldi: «Sevgili dinleyenlerim! İşte! Bir daha gördünüz ki: Dünya yuvarlaktır! Kağnılar yolu tıkamışlardır!...»

BİZE GELECEK ESERLER

- o *Türk Hikâye Antolojisi* (Başlangıcından Bugüne): Hazırlıyanlar: Yaşar Nabi-Mustafa Baydar-N. Sunullah Arısoy. Varlık Yayınları: 1333, İst. 1967, 8 lira.
- o *Besin ve Beslenme* (Neler yemeli, nasıl yemeli, nasıl pişirmeli): Doç. Dr. Osman N. Koçtürk. Varlık Yayınları: 1334, İst. 1967. 8 lira.
- o *Canavar* (Hikâyeler): Bertolt Brecht. Çeviren: Arif Gelen. Varlık Yayınları: 1335, İstanbul. 1967. 4 lira.
- o *Kumarbaz* (Roman): Dostoyevski. Çeviren Nihal Yalaza Taluy. Varlık Yayınları: 1331, İst. 3. Basılış, 1967. 4 lira.
- o *Kodin* (Roman): Panait İstrati. Çeviren: Yaşar Nabi. Varlık Yayınları: 1336, İstanbul 1967. 5. Basılış. 4 lira.
- o *Pastoral Senfoni* (Roman): André Gide. Çeviren: Muhtar Körükçü. 3. Basılış. Varlık Yayınları, İst. 1967. 2 lira.
- o *İhtiyar Balıkçı:* Ernest Hemingway. Çeviren: Orhan Azizoğlu. Varlık Yayınları, 7. Basılış, İstanbul 1967. 2 lira.
- o *Mehmet Akif* (Hayatı, sanatı, Şiirleri): Hazırlıyan: Zahir Güvemli. Varlık Yayınları Türk Klâsikleri, İstanbul 1967 5. Basılış. 2 lira.
- o *Korku Haftası:* Aleksey Tosltoy. Çeviren: Engin Altay. Varlık Yayınları: 1355, İstanbul 1968. 4 lira.
- o *Açlık (Roman):* Knut Hamsun. Çeviren: Behçet Necatigil. 3. Basılış. Varlık Yayınları, İstanbul 1968. 6 lira.
- o *Son Şiirler:* Tevfik Fikret. Hazırlıyan: Cevdet. Kudret. Varlık Yayınları: 1354. İst. 1968. 4 lira.
- o *Akıl Çağı* (Roman): Jean-Paul Sartre. Çeviren: Samih Tiryakioğlu. Varlık Yayınları: 1350. İst. 1968. 8 lira.
- o *Baba Evi* (Roman): Orhan Kemal. Varlık Yayınları, 4. Basılış. İst. 1968. 4 lira.

Son Baskı Tarihi : 29.2.1968

YENU: 237 - Basın: 11758

200 Kuruş